

EXAMENSARBETE
Hösten 2007
Läroarutbildningen

Från dagis till förskola
- En utvecklingsprocess i tid

Författare
Caroline Carlsson
Helene Focklin

Handledare
Britt-Louise Wersäll

www.hkr.se

Från dagis till förskola - En utvecklingsprocess i tiden

Abstract

Syftet med denna uppsats är att påvisa skillnader mellan daghem och förskola som verksamheter. Vi vill undersöka på vilket sätt förskolan är mer pedagogiskt utvecklad och genomtänkt än daghemsverksamheten var. Uppsatsen består av litteratur som behandlar relevant forskning kring utvecklingen från daghem till förskola och vad det innebär för förskolläraren. Med stöd av litteraturen valde vi att göra en enkätundersökning där respondenterna fick tillfälle att fritt besvara frågor kring sitt förhållningssätt till de förändringar som har påverkat verksamheten och yrkesrollen. Undersökningen är gjord på 25 slumpmässigt utvalda förskolor i en kommun i Skåne och bland dessa svarade 17 respondenter. Resultatet visar att förskollärarens ansvar idag inte endast innebär fostran utan till stor del består av lärande i olika situationer. En viktig del av att vara förskollärare idag är att medvetet kunna ta tillvara barns behov och att dessa behov tillgodoses. Detta kan jämföras med daghemmens syfte som var att ta hand om barnen så att deras föräldrar kunde arbeta eller studera.

Ämnesord: Förskola, daghem, utveckling, förskollärare, profession, kompetens, kvalitet, förskolepedagogik, läroplan, uppdrag, omsorg, stimulans, tillsyn, kunskap, lärande, jämställdhet.

Innehåll

1 Introduktion	5
1.1 Inledning.....	5
1.2 Bakgrund	5
1.3 Syfte	6
1.4 Forskningsfrågor	7
1.5 Disposition	7
2 Forskningsbakgrund	8
2.1 Teoretiska utgångspunkter	8
2.2 Förskolans ursprung	8
2.3 Läroplanen växer fram	9
2.4 Aspekter från läroplanen	10
2.5 Ett kvinnoyrke	11
2.6 Kompetensutveckling för barnskötare	12
2.7 Förskollärarens uppdrag	13
2.7.1 Barnsyn.....	13
2.7.2 Syn på lärande	14
2.7.3 Leken.....	14
2.7.4 Tala, skriva, läsa.....	15
2.7.5 Kulturell mångfald och alla barn.....	15
2.8 Yrkesprofessionalitet.....	16
2.9 Kvalitet	17
2.10 Kompetens.....	17
2.11 Förskolepedagogik	18
2.12 Preciserade frågeställningar	20
2.13 Sammanfattande översikt över forskningsbakgrunden	19
3 Metod och material	Fel! Bokmärket är inte definierat.
3.1 Disposition	22
3.2 Forskningsetiska principer	22
3.3 Val av undersökningsmetod	23
3.4 Urval.....	23
3.5 Arbetsprocessen	24
3.6 Bortfall	25

3.7 Reliabilitet och validitet	25
4 Resultat och analys	25
4.1 Resultatbeskrivning.....	26
4.2 Respondenternas bakgrund	26
4.3 Förskoleverksamheten i tid	27
4.4 Styrdokument	29
4.5 Yrkesrollen.....	30
4.6 Barnens förskola.....	32
4.7 Förskollärarens arbetssituation.....	34
4.8 Sammanfattande analys.....	35
5 Diskussion	Fel! Bokmärket är inte definierat.
5.1 Förskolan – En jämställd arbetsplats?.....	37
5.2 Barnskötare eller förskollärare: yrkesrollen.....	37
5.3 En pedagogisk verksamhet: syfte förr och nu	39
5.4 Yrkesrollens förändring.....	41
5.5 Uppdragen finns för barnen.....	42
5.6 Metoddiskussion.....	43
6 Slutsatser	44
6.1 Förslag till fortsatt forskning.....	44
7 Sammanfattning	Fel! Bokmärket är inte definierat.
Referenslista	47
Bilaga 1	51
Bilaga 2	52

Från dagis till förskola - En utvecklingsprocess i tiden

1 Introduktion

1.1 Inledning

För de yngsta barnen har olika verksamhetsformer existerat i över 100 år. Allteftersom samhället har förändrats har även behovet av barnomsorg ökat. Detta har lett till att barnomsorgen har tvingats utvecklas utifrån de krav som samhället har ställt på verksamheten. Förskolläraryrket har gått ifrån att vara ett lågstatusyrke där hela verksamheten bestod av barnpassning. Vi anser att det är viktigt att ha kännedom om yrkeshistorien så att vi vet vad vi går ifrån och att vi vet att vi hela tiden strävar framåt. Det är viktigt att kunna se tillbaka på historien så att förskollärare hela tiden lär sig och utvecklas. Förskollärare har numera ett mer utvecklat ansvarstagande och ett mer utarbetat och utagerande pedagogiskt förhållningssätt. Vår forskning ska vara till hjälp för förskollärare att kunna reflektera över sin yrkesroll och vad de kan behöva utveckla vidare. En annan tanke är att uppsatsen kan väcka intresse för ämnet eller ligga till grund i utbildningssyfte. Likaså kan resultaten fungera som ett material där förskollärare kan jämföra sin arbetssituation med andras och känna igen sig själva.

I folkmun hörs fortfarande begreppet *dagis*, förkortning på daghem. I själva verket är *dagis* förskolans föregångare med mindre pedagogiskt arbetssätt och förhållningssätt. Begreppet *dagis* försvann i samband med att den nya läroplanen för förskolan trädde i kraft, 1998. Nu är pedagogiken en grundsten för förskoleverksamheten, riktlinjerna och målen är inte längre skrivna som allmänna råd, utan är ett dokument som verksamheten ska bygga på. Förskolan bedrivs nu utifrån barnens behov och förutsättningar. Förskolläraryrket ses idag som ett professionellt yrke. Idag kan förskolan inrikta sig på olika pedagogiska influenser men i denna forskning riktar vi in oss på förskolor som bedrivs kommunalt.

1.2 Bakgrund

Vi har haft förskollärare i Sverige i ungefär 100 år och under denna tid har det skett mycket stora förändringar i samhället. Från att ha varit ett bondesamhälle har Sverige utvecklats till ett industrisamhälle och vi står nu på randen till det postindustriella samhället. Under denna tid har även förskollärarnas yrke förändrats och deras arbetsuppgifter har efter hand delvis ändrat innebörd. Förskolläraryrket har blivit ett tämligen vanligt yrke. Från att ha varit en liten yrkesgrupp har förskollärarkåren mångdubblats de senaste 20 åren. (Kihlström, 1998:11)

Förskolan har funnits i många år och har under denna tid förändrats och utvecklats i takt med att samhället har gått mot ett kunskapssamhälle. Det har inneburit att även förskolläraryrket har förändrats. I och med att vi har lämnat *dagis* bakom oss har yrket tagit ett steg mot att bli en professionalitet. Är det egentligen någon skillnad på det som i folkmun kallas *dagis* och dagens förskola? Daghemsverksamheten innebar till stor del fostran och omsorg. Dessa sysslor har inom förskoleverksamheten utvecklats från att vara vardagliga situationer till lärandesituationer. Detta innebär en mer utvecklad barnsyn och lärandesyn för dagens förskollärare. Till skillnad från *dagis* ser förskolan nu inte endast samlingen som en lärandesituation istället betraktas barnens hela förskolevistelse som ett lärande. Synen på leken har också förändrats. Under daghemstiden ansågs leken vara barnens egen verksamhet där de inte skulle bli störda. Idag kan vuxna till viss del delta i leken och utveckla och inspirera leken vidare och om situationen kräver, styra leken i en viss riktning för att undvika konflikt. Vi valde detta ämne eftersom vi har ett stort intresse som förskollärare att se hur de yngsta barnens verksamhet och pedagogernas yrkesroll har utvecklats.

1.3 Syfte

Anledningen till att vi valt att forska om just detta ämne är att vi själva eftersträvar, samt önskar andra intressenter tillfälle att få bredare kunskaper kring utvecklingen av förskoleverksamheten och förskolläraryrket. Författarna antar att *dagis* och förskola är två olika verksamheter och att yrkesrollerna inom dessa har olika betydelse. *Dagis* är ett begrepp som inte uppfyller de kriterier som förskolans verksamhet handlar om. Idag handlar det om en pedagogisk förskola med ett professionellt förhållningssätt. I denna forskning vill vi lägga vikten vid utvecklingen från *dagis* till förskola som verksamhet men även kring yrkesutövarna inom dessa. Vi vill lägga en speciell tyngdpunkt på vad dagens professionella förskoleverksamhet har för funktioner och undersöka på vilket sätt den är avsevärt mer pedagogiskt utvecklad och mer välplanerad än *dagisverksamheten*. Vi vill även med forskningen studera vilka styrdokument som har präglat verksamheten genom åren. Syftet är också att undersöka vad dagens läroplan innebär för förskolan. Författarna antar att *dagis* och förskola är två olika verksamheter och att yrkesrollerna inom dessa har olika betydelse. Därför har vi valt att forska om just detta ämne. Vi eftersträvar själva, samt önskar andra intressenter tillfälle att få bredare kunskaper kring utvecklingen av förskoleverksamheten och förskolläraryrket. I denna forskning vill vi lägga vikten vid den pedagogiska utvecklingen från *dagis* till förskola, samt utvecklingen av yrkesutövarna inom verksamheten. Detta vill vi

göra genom att dels studera vilka styrdokument som har präglat verksamheten genom åren. Vidare ämnar vi undersöka vad läroplanen innebär för förskolan.

1.4 Forskningsfrågor

Barnverksamheten i Sverige har gått igenom flera olika skeden under många år. Givetvis måste verksamheten och yrkesrollen i förskolan förändras med tiden. Nu frågar vi oss;

- Hur har utvecklingen i förskolan sett ut ur ett tidsperspektiv, enligt verksamma inom förskolverksamheten?
- Hur har denna utveckling påverkat förskollärarens yrkesroll?
- Vilka syften låg till grund för dåtidens daghem och vilka syften ligger till grund för förskolan idag – enligt förskollärarna?

1.5 Disposition

Inledningsvis presenterar vi relevant teori kring förskoleverksamheten, förskolläraryrket och dess bakgrund. Det handlar om verksamhetens och läroplanens framväxt men även om förskolläraryrkets profession och uppdrag. Vi kommer även att påvisa intressanta aspekter ur läroplanen. Kvalitet och kompetens är två viktiga begrepp inom förskoleverksamheten som kommer att tas upp. Ett avsnitt kommer att redogöra för förskolläraryrket som ett kvinnodominerat yrke. Därefter behandlas vikten av barnskötarnas vidareutbildning som förskollärare. Förskolepedagogiken är ett viktigt stycke i denna vetenskapliga uppsats, eftersom den ligger till grund för förskolans verksamhet. Detta följs av metoddelen som presenterar valet av undersökningsmetod och urvalsgrupp, samt eventuella bortfall. Här visar vi även att undersökningen stöds av de forskningsetiska principerna. Uppsatsen avslutas med en beskrivning av resultaten som är tematiserade utifrån de svar respondenterna ger på enkäten. Dessa kommer sedan att analyseras, kommenteras och diskuteras i ett eget avsnitt. Innan sammanfattningen kommer vi avslutningsvis att diskutera och resonera kring den litteratur och de resultat vi presenterat i tidigare avsnitt.

2 Forskningsbakgrund

I enlighet med dispositionen under punkten 1.6 kommer vi här att presentera den teori som behandlar utvecklingen av förskoleverksamheten och dess yrkesroll. Kapitlet kommer bland annat att ta upp begrepp som profession, kompetens och kvalitet. Här framförs även den teori som är betydelsefull som bakgrund för vår undersökning.

Kindergarten as an educational concept developed from Fröbel's ideas about the child and children's right to a good start in life. His ideas have been spread nearly all over the world, even though early childhood education has taken different cultural and contextual forms depending on time, needs, interests and intentions of society for its growing generation (Pramling, 2004:8).

2.1 Teoretiska utgångspunkter

Vi har valt att utgå från några pedagogiska teoretiker som har kommit att få stor betydelse för förskolans framväxt. Fröbel anses vara den ”moderna småbarnspedagogikens grundare”. Han förespråkade fostran i samspel och att barns lek samt naturupplevelser var betydande för personlighetsutvecklingen (Johansson & Åstedt, 1996:72). Pedagogen Dewey vidareutvecklade Frøbels teorier och skapade begreppet ”learning by doing” (a.a.:74). Detta innebär att barnet tar till sig ny kunskap genom att praktisera den. Fransmannen Freinet ansåg att barns teoretiska skapande är av lika stor vikt som det praktiska (a.a.:74). Med detta menas att det bör läggas lika stor betydelse vid barns tankevärld som deras handlande. Gesell förespråkade vikten av barns mognad i förhållande till deras utveckling. Detta medför att barnet måste ha uppnått en viss biologisk förutsättning innan fortsättning av utvecklingen sker, till exempel måste barn först ha kunskapen om att gå innan de kan lära sig att springa. Piaget och Erikson hävdade att barns tankeutveckling var det centrala i utvecklingen. De menade att barnet måste ha uppnått en viss mental mognad för att få de biologiska villkoren för inläring. Barns relation till personer i sin närhet har stor betydelse för deras sociala och emotionella utvecklingsprocess (a.a.:75).

2.2 Förskolans ursprung

Mellan 1830- och 1840-talet startade de första småbarnsskolorna i Sverige. De hade en pedagogisk inriktning som inspirerades av Robert Owens huvudprincip som grundade sig i att alla barn ska vara lyckliga. Under denna tid började barnen i småbarnsskolan först vid två års ålder, oftast gick de kvar på samma skola ända upp i sju års ålder. Riktlinjerna för arbetet i denna tidens skola var samlade i ’Utkast till handbok för småbarnsskolor’ (Stenmalm Sjöblom & Johansson, 1992:2-3). I denna skrift gick det att läsa om att undervisningen skulle vara mer individualistiskt utformad men istället fick skriften motsatt effekt, skolan blev mer

kunskapsinriktad. Barnkrubban startade i mitten av 1850-talet. De barn som fick plats här hade ett fattighetsintyg. Här fick barnen tillsyn och serverades tre mål mat om dagen, i vissa fall fick barnen även kläder. Barnkrubborna fanns kvar ända in mot mitten av 1900-talet, då kallade daghem. Den här typen av verksamhet fanns som en nödlösning på barnens behov av tillsyn och omvårdnad. Sveriges första barnträdgård startades i Stockholm år 1896 (a.a.:6-7). Redan här fanns förtecken om en pedagogisk verksamhet. Dock var denna typ av verksamhet endast till för societetens barn, för att ge barnen en viss pedagogisk stimulans och för att minska belastningen för de hemarbetande mödrarna, vilka ofta även hade hemhjälp (Holmlund & Rönnerman, 1995:11). 1944 fick lekskolorna och daghemmen sina första statsbidrag till hjälp för att kunna bygga ut verksamheten så att den blev mer omfattande och kunde vara öppen under en längre tid på dagen. Barnstuga kom, 1963, att bli ett samlat begrepp för daghem och lekskola (Stenmalm Sjöblom & Johansson, 1992:6ff). Under 1970-talet ökade utbyggnaden av förskolan och det kom fler utbildade förskollärare (Kihlström, 1998:22). Sedan dess har både barnantalet och förskolläraryantalet stigit markant fram till slutet av 1900-talet (a.a.:15).

2.3 Läroplanen växer fram

Förskolan är idag en anpassad verksamhet i samhället. Arbetet mot dagens förskola har varit lång och konfliktfylld (Tallberg Broman, 1995:7). Redan 1968 tillsatte Regeringen en Barnstugeutredning som lade grunden för den svenska moderna förskolan (Johansson & Holmbäck Rolander, 2000:15). Under 1970-talet blev förskolan en medverkande kraft till att möjliggöra en samhällsutveckling och ett steg i arbetet mot jämlikhet (Tallberg Broman, 1995:11). Barnstugeutredningens betänkande kom ut 1972 och denna behandlar förslag kring den inre och yttre utformningen av förskolan. Detta resulterade i att Riksdagen utformade en lag om allmän förskola som började gälla 1 juli, 1975. Där förtydligas att kommunen har en skyldighet att erbjuda alla sexåringar en förskoleplats (Stenmalm Sjöblom & Johansson, 1992:13). År 1985 kom Riksdagen med ett beslut som fastställer att alla barn över ett och ett halvt år garanteras en plats på förskolan och detta beslut trädde i kraft 1991 (Finansdepartementet, 1990:19). Socialstyrelsens arbetsplan 'Förskolans pedagogiska verksamhet – mål och inriktning', 1981, behandlade tydligt hur förskolan skulle utvecklas till att bli en resurs i samhället. År 1987 hade Socialstyrelsen även gjort en arbetsplan kallad 'pedagogiskt program för förskolan' och här presenterades olika riktlinjer som skulle följas (Johansson & Åstedt, 1996:42):

- Förskolan ska bedriva en målinriktad och medvetet planerad pedagogisk verksamhet.
- I förskolan ska barnen få en god, trygg och kärleksfull omsorg och gemenskap, få medvetet stöd för att utveckla sin personlighet och kompetens, få vidgade kunskaper om sig själva och sin omvärld samt fostras till demokratiska värderingar.
- Förskolan är till för alla barn men har ett speciellt ansvar för barn som behöver särskilt stöd i sin utveckling.
- Förskolan ska vara ett komplement till hemmet och barnens sociala och kulturella miljö i övrigt samt ge föräldrarna möjlighet att förena föräldraskap och familjeliv med förvärvsarbete eller studier. Verksamheten ska utformas i nära samarbete med föräldrarna (a.a.:42).

Det pedagogiska programmet fungerade som en vägledning för förskoleverksamheten. Syftet med programmet var att ge verksamheten en bra och jämn kvalitet. Här anges riktlinjer för hur den pedagogiska verksamheten ska bedrivas. Pedagogiska programmet tar upp fem olika grundprinciper som ska strävas efter, dessa är ”ständig inläring och utveckling”, ”lek och temainriktat arbetssätt”, ”anknytning till barnens egna erfarenheter och kunskaper”, ”omvårdnadens pedagogiska betydelse” och ”utveckling i grupp” (Allmänna råd från Socialstyrelsen 1995:2, 1995:17-18). Detta stärks även av Barnomsorg och Skolakommittén som poängterar att de viktigaste utgångspunkterna för verksamheten var ”omvårdnad, omsorg, arbete, lek och inläring samt skapande verksamhet” (SOU, 1997:26). Snart kom Socialstyrelsens nästa betänkande. 1990 skrevs boken ’Lära i förskolan’ och denna vinklades mot förskollärarna och deras arbetssätt samt innehållet i verksamheten (Kihlström, 1995:30). Barn och Skolakommittén skrev 1996 ett förslag till dagens läroplan inom förskolan, ’Att erövra omvärlden’ som säger att ”[...] det pedagogiska arbetet handlar om att aktivt arbeta med en process som möjliggör lärande i riktning mot givna mål och syften”(SOU, 1997:52). Följande grundstenar ligger bakom läroplansförslaget;

”[...] föräldrasamarbete och föräldrainsflytande, jämställdhet mellan könen, miljöarbete med barn i förskoleåldern, det mångkulturella samhällets möjligheter, barns rätt till kultur, barn med behov av särskilt stöd, multimedia och informationsteknikens betydelse och utvärdering och kvalitetsutveckling” (a.a.:57).

År 1997 lämnade kommittén ifrån sig förslaget. År 1998 tog Skolverket över och lät förslaget träda i kraft. Detta utgjorde det som vi idag kallar Läroplanen för förskolan 1998 (Lpfö 98) (a.a.:32).

2.4 Aspekter från läroplanen

Läroplanen för förskolan är skriven för att väcka nyfikenhet, tankar samt arbetslust (Wiklund & Jancke, 1998:2). Den bygger på förskolans seder och viktig ny forskning och understryker kraven på pedagogikens kvalitet (a.a.:3). Svensk forskning har exempelvis påvisat att det är fördelaktigt för barns lärande att vistas i förskolan redan i tidig ålder (a.a.:6). Läroplanen är

inte till för att berätta någon slags sanning, utan för att öppna våra sinnen för våra egna tankar kring verksamheten. Även om inte läroplanen för förskolan består av särskilt många sidor, behandlar den så mycket kring förskollärarens förhållningssätt i arbetet att det ständigt finns nya berörande punkter. Med hjälp av läroplanen ska vi som pedagoger avsiktligt kunna utveckla vårt tänkande och därav ändra förhållningssätt. Vad som ska vara övergripande mål inom förskoleverksamheten och vilka riktlinjer som ska följas fastlägger staten, sedan är det kommunens ansvar att kraven uppfylls (a.a.:3-4). Lpfö 98 är ett dokument som består av bindande riktlinjer som utgår ifrån skollagen (Brynolf m.fl., 2007:72). Hur målen ska nås är inget som uppges i styrdokumentet utan är något som personalen ansvarar för (Wiklund & Jancke, 1998:5). Det är den professionella personalstyrkan som ska styra arbetssättet på ett sådant sätt att verksamheten når de mål som formuleras i läroplanen (Brynolf m.fl., 2007:72). Dock är det rektor som ska ge personalen förutsättningarna att nå upp till de mål som läroplanen omfattar. Målen och riktlinjerna är till för att förskolan ska kvalitetsutvecklas. Målsättningarna är inte heller till för att uppnås utan är formulerade som strävandemål (Wiklund & Jancke, 1998:5). Det är viktigt för de verksamma inom förskolan att kunna se framåt på sin yrkesutövning (a.a.:52). För att kunna sträva efter målen och arbeta för barnens välbefinnande är personalens kunskap och kompetens inte bara viktiga utan även ett krav (a.a.:6). Förskollärarna måste kunna planera, genomföra, utvärdera och utveckla verksamheten utifrån läroplanen. Således behövs utbildad och kompetent personal (a.a.:10). Läroplan betyder, precis som det låter, en plan för lärande. Även innan läroplanen kom fanns det dokument som tilläts kallas för just läroplan. Dagens läroplan är utformad på ett helt nytt sätt där *varför* är tyngdpunkten medan metod och genomförande är något som lämnas till de professionella inom yrket. Innehållet i detta dokument är ett ansvar för varje yrkesaktiv inom verksamheten, att integrera i sitt arbete (a.a.:15). I ansvaret ingår det att förmedla värdegrunden, förståelse och medmänsklighet såväl som saklighet och allsidighet (a.a.:20-21). Begreppet ”Värdegrund” är nytt inom förskolan och är något som måste finnas som grund inom förskolläraryrket. Alla människor har en värdegrund inom sig. Att skilja mellan den privata och professionella värdegrunden är dock inte möjligt, ”vi är våra värderingar” (a.a.:22).

2.5 Ett kvinnoyrke

Kvinnor ansågs förr i tiden inte ha lika stora förutsättningar för teoretiskt och intellektuellt arbete (Tallberg Broman, 1995:73). Därav blev pedagogik ett av de yrkesområden som gav kvinnor tillträde till arbetslivet (a.a.:8). För ogifta kvinnor skulle förskolläraryrket vara ett

kall, yrket ansågs vara deras livsuppgift (Kihlström, 1995:24). Detta gällde eftersom barnträdgårdsledarinna var bästa yrket för en kvinna (Tallberg Broman, 1995:73). Ledarinnan skulle inta en modersroll genom att skapa gemenskap och omvårdnad samt ge en trivsamt miljö i lokalerna (Kihlström, 1995:24,18). Tvärtemot hävdar Tallberg Broman (1995) att ledarinnans roll skulle skilja sig nämnvärt från modersrollen. Det ansågs att ledarinnan inte skulle inkräkta på moderns roll i barnens uppfostran (a.a.:75). Även idag är de flesta av Sveriges förskolor fortfarande kvinnodominerande arbetsplatser, vilket kan ses negativt då även manliga förebilder behövs (Tillberg, 2007: elektronisk källa).

2.6 Kompetensutveckling för barnskötare

Vikten av att inneha den rätta utbildningen har blivit allt större. Tankegångarna och förhållningssättet kring förskolläraryrket har visat sig skilja mellan de som är utbildade förskollärare och de som endast är barnskötare. En undersökning har gjorts där barnskötare som har jobbat i mer än 15 år har valt att utbilda sig till förskollärare (Björkman, 2007: elektronisk källa). Barnskötarna blev i början av denna utbildning respondenter i en undersökning angående huruvida deras inställning till yrkesrollen förändrats. Vid detta laget ansåg ingen av barnskötarna att de förändrat något i sitt synsätt. De menade att utbildningen inte var till någon större nytta. Snarare såg majoriteten utbildningen som en väg till högre lön och mer planeringstid men vissa sökte även större kunskap inom pedagogiken. Endast ett fåtal lade någon vikt på att vidareutvecklas. Efter cirka två år i utbildningen fick de återigen reflektera över sin yrkesroll. Här blev det tydligt att förhållningssättet hade förändrats, de hade fått en helhetssyn på verksamheten och yrkesrollen. Under utbildningen hade de kommit till insikt om att barn lär sig under hela dagen, inte enbart vid samlingen, utan även att blöjbyte och matsituationer är lärandetillfällen. De förstod även att en god pedagog är en reflekterande pedagog.

De fick även en ny barnsyn, nu såg de barnen som kompetenta och aktiva individer. (a.a.). En ny bestämmelse lyder att kommunen kan låta barnskötarna få en kortare utbildning för att kunna skola om sig till förskollärare. Denna kallas "Förskollärare light". Eftersom det inte finns någon lag på vad en förskollärare ska ha för kompetens, kan kommunen själv bestämma vad just det samhället ska ha för utbildning på förskollärarna. Denna förkortade utbildning är inte ett sätt att lösa förskolläraryrket. Lärarförbundet är kritiskt till denna "nödlösning", de har uppfattningen att en förskolläartjänst ska besättas av en förskollärare med lärexamen. Likväl kan denna fortbildning vara positiv då barnskötarna har möjlighet att dela med sig av

ny och relevant litteratur till resterande personal. Samtidigt betraktas utbildningens nackdel då den kan sänka den pedagogiska kvaliteten i förskolan (Eliasson, 2007: elektronisk källa). Det har lagts stor vikt vid att barnskötare bör fortbilda sig då förskolans pedagogiska uppdrag kräver att det finns kompetent personal. Barnskötare får inte användas som temporär personal. Det hävdas även att det inte är rimligt eller önskvärt att ha 100 % förskollärare (Berntsson, 2005: elektronisk källa).

2.7 Förskollärarens uppdrag

2.7.1 Barnsyn

Att vara förskollärare idag innebär att förstå läroplanens uppdrag. Nödvändigt är att kunna ifrågasätta vad som har förändrats sedan tidigare, och vad som fortfarande är detsamma i uppdraget (Wiklund & Jancke, 1998:28). I dagens läroplan har till exempel synen på barnet förändrats, från att ha sitt ursprung i utvecklingspsykologin till att nu se barnet som kompetent. I uppdraget ingår att stimulera och utveckla barnets lärande (a.a.:31). Dagens barnsyn innebär att kunna ta tillvara på barnets erfarenheter och upplevelser men även att kunna sätta sig in i hur de själva ser på sin tillvaro (Strander & Torstensson-Ed, 1999:11). Det finns även ett antal riktlinjer som berättar om de förmågor som barn antas ha. Dessa är en förutsättning för att förskolläraren ska kunna arbeta på ett sådant sätt som ger barnet villkoren för att utvecklas, följaktligen ser vi till vad barnet kan istället för vad det inte kan (Wiklund & Jancke, 1998:31).

Det fantastiska är att barnet fortsätter att kunna och kan mer och mer. Men vi vuxna börjar bedöma. Barnet kan inte nog tidigt, eller i tillräcklig svårighetsgrad eller snabbhet. Ändå kan barnet - och det är till den punkten vi måste återvända. Vi måste ta avstamp i barnets kompetens, se barnets förmåga, om stor eller liten skicklighet spelar ingen roll, och stödja barnet att utveckla den (Wiklund & Jancke, 1998:31).

Precis som vuxna både tycker, tänker och känner barnet, dock ges de inte lika ofta en chans att komma till tals. Därför får vuxna ett stort ansvar att föra barnets talan när det behövs (Strander & Torstensson-Ed, 1999:11-12). Förskolläraren ska stödja barnet genom att ge förutsättningar för dess utveckling. Fokus ska ligga på barnets kompetenser och inte på dess, så kallade, bristande förmågor. Det gäller att utveckla barnets svagheter utifrån den grundkunskap de faktiskt besitter. Detta får en positiv effekt såväl för pedagogen som för barnet (Wiklund & Jancke, 1998:32).

2.7.2 Syn på lärande

Barnet utvecklas genom samspel med sin omvärld på så vis lär det sig de sociala regler som finns och att förstå sammanhang (Dewey, 1980:15). Lärande är ett kollektivt skeende där barnet samspelar med sin sociala omvärld (Imsen, 2006:307). Förskolan har en mycket betydelsefull inverkan i det livslånga lärandet (Wiklund & Jancke, 1998:33). Idag vet vi att barn lär sig i varje situation, tillsammans med andra i sin omgivning. Det är viktigt att förskolepersonalen diskuterar kring vad kunskap och lärande innebär, för att kunna underlätta lärprocesserna. Viktigt är även att diskutera vilken form av lärande man ska arbeta med (a.a.:34). Personalen har det främsta ansvaret för barnets inläring och detta får aldrig överlåtas på något barn (Imsen, 2006:321). Förskolan ska arbeta för ett lustfyllt lärande där barnet får möjlighet att känna tillfredsställelse för sina framgångar och få uppleva sig som en tillgång i gruppen. Det är förskoleverksamhetens ansvar att ge barnet roliga, intressanta och utmanande möjligheter (Wiklund & Jancke, 1998:34). Verksamheten ska utmana och locka barnet till lek och lärande (Skolverket, 2005:9). För ett gott lärande måste barnet utifrån sitt eget intresse få möjlighet att prova och experimentera i sin vardag (Dewey, 1980:15). Barnet ska även få möjlighet att uppfatta sin egen person som något positivt (Wiklund & Jancke, 1998:34).

2.7.3 Leken

Centrum i Frøbels lekmaterial består i att barnet genom leken med materialet blir bekant med materialets objektiva struktur och uppfattar sig som ett strukturerande väsen. Detta möte med den tingliga verkligheten gestaltad i rena former, öppnar specifika perspektiv i uppfattningen av verkligheten, både yttrevärlden och jaget blir ömsesidigt genomlysta genom ett absolut, tredje led (Fröbel, 1995:20).

Leken ansågs tidigare enligt vissa dokument inte lika viktig som den har blivit idag. Forskning kring leken har visat hur viktig och betydelsefull den är för lärandet och det har lett till att samhället har accepterat leken som viktig ur ett lärandeperspektiv. Det är även centralt i förskolläraryrollen att kunna reflektera över vikten av lekens mening och att själv kunna delta i barnens lek (a.a.:38-39). I leken yttrar barnet det som de anser viktigt i livet just nu. Genom att gå in i olika roller gestaltar barnet det som det anser är väsentligt i dess tillvaro. Här får barnet utlopp för sin fantasi och kan leva sig in i olika karaktärer (Hjort, 1996:193). Piaget menar att barn inte leker för att göra av med energi eller för att förbereda sig för det vuxna livet utan för att de tycker att det är roligt. Han poängterar att det viktigaste med leken är att den är lustfylld och att barnet under tiden känner glädje. Han förklarar även att det använder leken för att befästa de kunskaper det redan har (Björklid & Fischbein,

1996:47-48). Detta jämförs med Ericssons teori där leken är ett utvecklingsfenomen och det är här det utvecklar nya färdigheter. Han hävdar även att leken är en läkande kraft för barnet och att det rätta är att "leka ut problemen" (Björklid & Fischbein, 1996:62).

2.7.4 Tala, skriva, läsa

I kommunikationen mellan människor är språk det främsta verktyget (Imsen, 2006:335). Språk är en viktig del i förskolans läroplan eftersom språket är en del av identitetsutvecklingen. Språket kan stimuleras genom till exempel musik eller samtal. Skriftspråket har förut varit skolans ansvar, nu är det även förskolans skyldighet att inspirera barnet till att vilja komma i kontakt med det skriftliga språket på ett lekfullt sätt. Viktigt är att förskolan är en språkfyllt miljö där barnet tillsammans med andra får tillfälle att använda sig av både tal- och skriftspråk (Wiklund & Jancke, 1998:41). Barnet kan inte upptäcka språket spontant utan måste först få stöd att bli medveten om språket som ett språk (Imsen, 2006:346). När barnet väl har tagit steget in i den språkliga världen är det viktigt att de vuxna bekräftar och uppmuntrar. Ett viktigt förhållningssätt som vuxna i förskolan bör ha är att vara nyfiken på barnets intaganden av den språkliga processen (Wiklund & Jancke, 1998:42). Betydande för språkutvecklingen är att vuxna för innehållsrika dialoger tillsammans med barnen (Imsen, 2006:345).

2.7.5 Kulturell mångfald och alla barn

Utvecklingen till ett mångkulturellt samhälle har gått fort (Wiklund & Jancke, 1998:44). Förskolan är en social och kulturell mötesplats och ska arbeta för att ge barn en förståelse för människors olika kulturer. Barnen ska även skapa en medvetenhet kring det egna kulturarvet och känsla för andra kulturer (Läraryrket, 2004:27). Värdegrunden poängterar att barnet ska utveckla en respekt för människors olikheter och levnadsvanor samtidigt som förskolan ska föra det svenska kulturarvet vidare. I förskolans uppdrag står att barnet ska skapa en insikt i omgivningens olika etniska förhållanden och samtidigt känna delaktighet i sin egen kultur. Samtidigt måste förskolepersonalen kunna se till varje barn oavsett bakgrund och förutsättningar. I Läroplanen för förskolan 1998 förekommer två relevanta begrepp *alla barn* och *varje barn*. *Alla barn* står för barn med alla former av förutsättningar och behov. *Varje barn* står för att varje individ ska stärka sin respekt för sin egen person, ansvar samt för alla levande ting (Wiklund & Jancke, 1998:44-45).

2.8 Yrkesprofessionalitet

Ett professionellt yrke ska vara accepterat av samhället. Inom yrket ska det även finnas utarbetade etiska regler och en egen kultur. Viktigt är att den professionella själv anser sitt yrke som viktigt och meningsfullt (Kihlström, 1998:95). Det är centralt för professionen att ha teoretiska kunskaper och en genomgången yrkesutbildning och det måste även finnas en yrkestitel. Förskollärare anses inte ha vetenskapliga kunskaper och har därför svårt att kräva monopol på sitt yrke. En professionell yrkeskategori försöker ofta utestänga andra från att utöva yrket och vill ha ensamrätt på att utföra det (a.a.:96). Det väsentliga i en profession är att få det egna yrket legitimerat så att andra inte kan praktisera samma yrke utan behörighet. Förskolläraryrket bör ses som en profession då det krävs en högskoleexamen, en bestämd titel och att ingå i ett förbund för att kunna utöva yrket. Förskolläraryrkets professionella yrkesspråk används i väldigt liten skala och detta kan påverka respekten för yrkeskategorin från omgivningen (a.a.:97). Karaktäristiska drag för ett professionellt förhållningssätt är att kunna använda sig av kunskaper och erfarenheter för att kunna hantera och möta situationer på ett lämpligt sätt (Forslund & Jacobsen 2000:18). De som ska räknas till en professionell yrkesgrupp idag måste kunna utbjuda tjänster som har en vetenskaplig grund (Kihlström, 1995:50). För en professionell förskollärare är det också av stor vikt att följa de yrkesetiska principerna samt läroplanen (Läraryrket, 2004:133). För att förskolläraryrket ska bli en professionell yrkesutövning fordras det att vi accepterar att det krävs ett samspel mellan olika förhållanden. Vi måste ta hänsyn till samhällets förväntningar på hur arbetet ska utföras. Vi måste även ta hänsyn till de resurser som verksamheten har tillgång till samt får. Viktigt är också att vi ser till verksamhetens utformning, samspelet i arbetslaget och till de olika kompetenser vi har. Profession innebär också att det måste finnas en ständig utveckling av kompetensen (Forslund & Jacobsen, 2000:19-20). Läroplanen poängterar vikten av att personalen inom förskoleverksamheten är "[...] välutbildad och har möjlighet till kompetensutveckling och annat stöd som krävs för att de professionellt skall kunna utföra sitt arbete" (Skolverket, 2005:18). Utan utbildning inom barnomsorgen kan det vara svårt att prova på nya arbetssätt och utveckla verksamheten framåt (Freinet, 1976:144). Förskolläraryrket innebär att ta till sig och ompröva ny forskning om hur barn bäst utvecklas och stimuleras i pedagogiska miljöer (Stenmalm Sjöblom & Johansson, 1992:16).

2.9 Kvalitet

Personalen är den viktigaste länken till att ge den pedagogiska verksamheten sin höga kvalitet. Diskussionen kring kvaliteten i förskolan handlar dels om personalens utbildning och dels om ledningens skicklighet kring hur man organiserar arbetet. Kvaliteten i förskoleverksamheten bygger på fyra begrepp; yrkeskompetens, ledning, måldokument samt övriga resurser (Wennström, 1999:39). Begreppet kvalitet inom förskolan definieras av Skolverket utifrån vilken mån verksamheten svarar mot nationella krav, mål och riktlinjer. De ser även till vilken grad förskolan arbetar mot förbättring och deras målsättning såväl som målpuppfyllelsen (Skolverket, 2005:9). För att kunna göra en kvalitetsbedömning behöver man ta hänsyn till ”tidigare erfarenheter, konkreta förhållanden, behov, prioriteringar och ambitioner”, kvalitetssäkringen anspelar på en ständig förbättring inom verksamheten (Wennström, 1999:39). För att göra en kvalitetssäkring måste det göras en uppföljning och utvärdering likaså en värdering av resultatet. Idag får även föräldrarna ha inverkan på kvaliteten i förskolan (Skolverket, 2005:9). I Socialtjänstlagen finns Kvalitetsparagrafen som fastställer förskolans arbetsätt samt de krav som ställs på verksamheten (Allmänna råd från Socialstyrelsen, 1995:23).

2.10 Kompetens

Lindahl (2002:103) associerar kompetens med ”kvalifikation, kunskap, erfarenhet, lärande och färdighet”. Hon citerar även Ellström (1992:21) som beskriver kompetens som ”individens potentiella handlingsförmåga i relation till en viss uppgift, situation eller kontext” och ”individuell förmåga att framgångsrikt utföra ett arbete, identifiera, utnyttja och om möjligt utvidga det tolknings-, handlings- och värderingsutrymme som arbetet erbjuder” (a.a.:103). Kompetensutveckling sker genom att flexibelt kunna anpassa sig till förändringar. Kompetens blir således en viktig och värderande tillgång inom förskoleverksamheten. För att uppnå en kompetent personalstyrka bör kommunen tillsätta endast de som är akademiskt utbildade. Kommunen har även ett ansvar gentemot personalen att vidareutbilda dem så att de får den kompetens som krävs för att uppfylla förskolans uppsatta mål (Skolverket, 2005:18). Det är även av stor vikt att kommunen tillsätter personal med lämplig utbildning och erfarenhet som en försäkran om en hög professionalitet inom förskoleverksamheten. Likaså är det väsentligt att alla i arbetslaget ges samma möjlighet att få utveckla sin kompetens, detta ansvarar kommunen för (a.a.:18-19). Att vara professionellt kompetent innebär att kunna se med kritiska ögon på den egna verksamheten och att kunna bedöma den

såväl som den egna yrkeskompetensen (Kärrby, 1992:11). Att vara en kompetent förskollärare innebär även att man ska kunna samspela och att kunna kommunicera med varje enskilt barn i gruppen. Det är likaså angeläget att ha ett brinnande intresse för både barnen och deras föräldrar (Skolverket, 2005:18-19).

2.11 Förskolepedagogik

Förskolepedagogik definieras genom ett helhetsansvar för fostran och lärandet av barnen i de yngsta åldrarna eller barn som är i behov av denna typ av pedagogik (Fagerli m.fl., 2001:12). Pedagogik kan beskrivas som en länk ”i *samspelet* mellan individens förutsättningar och erfarenheter och omgivningens mer eller mindre intentionella påverkan” (Björklid & Fischbein, 1996:112). Barnomsorgsverksamheten lutar på en värdegrund vars ansvar är att barnen ska få förutsättningen att utvecklas på så bra sätt som möjligt och inom flera områden. En pedagogisk verksamhet handlar om att arbeta för andras trivsel (Fagerli m.fl., 2001:11). Pedagogiken kräver att den professionella yrkesutövaren har tänkt igenom sin syn på uppfostran, undervisning och på vilka regler och normer vi bör integrera i barnets vardag. Frågor huruvida barn bäst utvecklas i samhället och hur barndomen ser ut för dagens barn är även något som yrkesutövaren bör reflektera över. Barnet ska ha ett inflytande över vad som ska hända i verksamheten. Pedagogens planering är bara tillfällig, den är flexibel för barnens önskemål till förändring och på så sätt blir aktiviteten till nytta för barnen och yrkesutövaren blir tillfredsställd. För att få en god förskolepedagogik är det angeläget att finna en balansgång mellan barns och vuxnas behov och de krav som samhället ställer för att nya generationer ska få en bra uppväxt (a.a.:14-15). Det är därför viktigt att förstå att vi idag inte använder oss av ”förmedlingspedagogik” utan av ”behovsinriktad” pedagogik (Björklid & Fischbein, 1996:7). De vuxna skapa goda förutsättningar för impulsivitet och barnet är aktivt i sin utvecklingsgång. Det avgörande för att förskolepedagogiken ska slå väl ut är att barnets erfarenheter och utveckling som de har med sig från verksamheten har en god inverkan på dem (Fagerli m.fl., 2001:15). Kunskap om barns lek är väldigt centralt inom förskolepedagogiken. Leken är den första obundna och självstyrda aktivitet som vi kommer i kontakt med som människor och den utövas för att aktören känner lust till det. Det är viktigt att som yrkesverksam inom förskolan att respektera varje barn som befinner sig där (Björklid & Fischbein, 1996:22). När människor i barnets omgivning ger dem god omvårdnad och uppmuntran blir leken till en viktig del i sällskapet med vuxna och andra barn (Fagerli m.fl., 2001:18).

Inom förskolepedagogiken arbetar man med kommunikation och samverkan som redskap. Förskolan ska ge barnen de förutsättningar som krävs i avsikt att barnet ska kunna utveckla en god kommunikationsförmåga (Johansson & Holmbäck Rolander, 2000:17) Som yrkespersoner bör vi tydligt skylta med våra kompetenser och vilka värderingar vi bygger arbetet på. På samma gång måste vi vara lyhörda till kollegorna och förstärka dem i deras arbete för barnets bästa. Förskolepedagogiken samverkar också med lokalmiljön och den egna kulturen eftersom dessa är delar av barnets uppväxtmiljö är det här de skapar sig en identitet (Fagerli m.fl., 2001:19). Förskolepedagogiken står för ett helhetstänkande och det kräver en kompetens som innebär kunskap, skicklighet och ett förhållningssätt som tar hänsyn till de olika delar som ingår i barnets tillvaro (a.a.:26). Inom en god förskoleverksamhet är barnets lek, lärande och utveckling det som är mest centralt. För att uppnå detta krävs att personalen är tydlig när något ska förmedlas till barnet parallellt som det är barnets frågeställningar och intressen som har fokus. Verksamhetens mål är att hålla jämvikt mellan en väl genomtänkt kunskapsförmedling och utvecklingen av individer med hänsyn till de vuxnas och samhällets villkor och barnets önskningar och nyfikenhet. När förskolepedagogiken är som bäst blir verksamheten mångsidig och omväxlande och det pedagogiska innehållet förnyas regelbundet (a.a.:43-44). Det är viktigt att poängtera att allt arbete med barnet i förskolan bygger på en samverkan med föräldrarna eftersom det är de som har förtur och det största inflytandet över sina barns uppfostran (a.a.:191). Förskolan ska även tillsammans med föräldrarna ge barnet förutsättningar att skapa en god uppfattning kring sitt eget jag och att utveckla den egna personligheten (Johansson & Holmbäck Rolander, 2000:16). I följande avsnitt presenteras frågeställningarna.

2.13 Sammanfattande översikt över forskningsbakgrunden

Enligt Stenmalm Sjöblom & Johansson (1992) startade en form av förskoleverksamhet redan på 1800-talet och denna fanns till för att ge tillsyn och omvårdnad till barnet. På 1900-talet kom dessa att kallas daghem. Kihlström (1998) beskriver att dessa sedan utökades både genom barnantalet och genom förskolläraryrket. Finansdepartementet (1990) uppger att från och med 1991 skulle alla barn över ett och ett halvt år vara garanterade en förskoleplats. Nu strävade förskolan efter fem grundläggande principer som handlade om *lek, kunskap, omvårdnad, erfarenheter och utveckling* (Allmänna råd från Socialstyrelsen, 1995). Enligt SOU (1997) skrevs 1996 ett förslag till dagens läroplan Lpfö 98 vilken trädde i kraft 1998. Läroplanen består av strävandemål som förskolepersonalen ska arbeta efter och samtidigt ställa sig frågan *varför* de gör som de gör (Wiklund & Jancke, 1998). Tillberg (2007:

elektronisk källa) tillkännager att förskolan än idag är en kvinnodominerad arbetsplats. Björkman (2007: elektronisk källa) visar i en studie att vidareutbildning för barnskötare ökar *kompetensen* och vidgar *synsättet*. Berntsson (2005: elektronisk källa) lägger stor vikt vid att det finns kompetent personal i förskolan. Wiklund & Jancke (1998) beskriver fem uppdrag som ingår i läroplanen. De förklarar bland annat barnsynen som innebär att se *barnet som kompetent*. De menar även att det är upp till förskolan att *stimulera* barns lärande genom *utmaningar*. Här poängteras också att *lek* har fått en större betydelse för barns utveckling. Björklid & Fischbein (1996) menar att de behöver leken för att befästa sina kunskaper. För identitetsutveckling och kommunikation är *språk* det främsta verktyget enligt Imsen (2006) och Wiklund & Jancke (1998). Förskolan ska även lära barnet att skapa en *insikt i andra människors kulturer* men samtidigt känna *delaktighet* i sin egen. Det centrala för professionen i förskolläraryrket är att ha *teoretiska kunskaper* och en genomgången *yrkesutbildning* samt en yrkestitel (Kihlström, 1998). Det innebär även att ta till sig och ifrågasätta *ny forskning* kring hur barn bäst utvecklas och stimuleras i pedagogiska miljöer (Stenmalm Sjöblom & Johansson, 1992). *Kvalitet* i förskolan bygger på fyra begrepp: yrkeskompetens, ledning, måldokument samt övriga resurser (Wennström, 1999). Kvalitet definieras genom nationella krav, mål och riktlinjer (Skolverket, 2005). Lindahl (2002) beskriver *kompetens* med ”*kvalifikation, kunskap, erfarenhet, lärande och färdighet*”. Skolverket (2005) menar att en kompetent förskollärare ska kunna *samspela* och *kommunicera* med varje enskilt barn. Fagerli m.fl. (2001) förklarar förskolepedagogiken som ett *helhetsansvar för fostran och lärande*. Han menar också att en pedagogisk verksamhet handlar om att *arbeta för andras trivsel*. Björklid & Fischbein (1996) framhåller att förskolepedagogiken är *behovsinriktad*. Denna pedagogik menar Fagerli m.fl. (2001) består av ett helhetstänkande och det kräver en kompetens som innebär kunskap, skicklighet och ett förhållningssätt som tar *hänsyn till barnets tillvaro*.

2.12 Preciserade frågeställningar

- Hur har utvecklingen i förskolans arbetssätt och krav på personalen sett ut ur ett tidsperspektiv, enligt verksamma inom förskoleverksamheten?
- Hur har denna utveckling påverkat förskollärarens yrkesroll, uppdrag och barnsyn och vad har *läroplanen för betydelse för dagens förskollärare?

- Vilka syften låg till grund för dåtidens daghem och vilka syften ligger till grund för förskolan idag – enligt förskollärarna?

3 Metod och material

Denna uppsats har således som syfte att beskriva och analysera vilka förändringar som har skett i utvecklingen från daghem till förskola. Med den empiriska undersökningen ville vi påvisa några pedagogers syn på de förändringar som har skett i takt med att verksamheten utvecklats. Efter mycket övervägande om för- och nackdelar kring olika metoder för datainsamling kom vi fram till att en enkätundersökning var det alternativ som visat sig lämpligast. Enkäten riktade sig till en delvis slumpmässigt utvald urvalsgrupp inom förskolan i en kommun i Skåne. Enkäten hade för avsikt att samla in uttömmande information kring skillnaderna mellan dagens och tidigare förskoleverksamhet samt om förskolläraryrket utveckling. Enkäten behandlade även frågor kring eventuella förändringar i barnets beteende då detta kunde vara något som påverkade respondentens svar på frågorna kring förskolläraryrkets utveckling genom tid. Undersökningen hade som syfte att generalisera förskolläraernas erfarenheter kring yrket och verksamheten. Forskningen avsåg även att synliggöra vad utvecklingen har haft för betydelse för förskoleverksamheten och förskolläraryrket.

3.1 Disposition

Följande avsnitt kommer att behandla vårt forskningsetiska ställningstagande där vi har utgått från Ejlertsson (2005) och Vetenskapsrådet (2002). Detta följs av en beskrivning samt motivering av vår metod och urvalsgrupp. Här behandlas även vilka kriterier som måste uppfyllas för att delta i undersökningen. Vi gör en diskussion kring lämpliga undersökningsmetoder samt för- och nackdelar med den valda metoden. Därpå förklarar vi hur vi har gått tillväga i undersökningsprocessen. Sedan har vi även klargjort våra tankar kring eventuella bortfall. Slutligen gör vi ett resonemang kring hur insamlade data har bearbetats.

3.2 Forskningsetiska principer

Anonymiteten var den princip vi ansåg vara en viktig del i vår forskning. Vi var endast intresserade av svaren och inte av vilken slags person som hade svarat. Varken författarna eller andra utomstående kommer att kunna spåra deltagarna i denna undersökning (Ejlertsson, 2005:30). Respondenterna måste alltid få behålla sin integritet och aldrig uppleva negativa konsekvenser utifrån de svar de lämnade. Givetvis var det frivilligt för respondenterna att själva avgöra om de ville delta (VR, 2002:7,10: elektronisk källa). Genom

att de tillfrågade valde att besvara enkäten har de även godkänt premisserna för att medverka i undersökningen (Ejlertsson, 2005:30). Informationen vi erhöll behandlades anonymt och kommer aldrig att kunna spåras tillbaka till respondenterna, detta enligt de forskningsetiska principerna (VR, 2002:12: elektronisk källa). Slutligen ville vi liksom Ejlertsson (2005) poängtera nyttjandekravet om att all information som har insamlats endast kommer att användas i det sammanhang det är avsett för (Ejlertsson, 2005:30).

3.3 Val av undersökningsmetod

Diskussionerna kring val av undersökningsmetod handlade främst om ifall undersökningen skulle göras via enkät eller intervju. Eftersom intervju lätt kunde leda till ett visst bortfall av information då respondenten inte fick tillfälle att fundera någon längre tid över sina svar, ansåg vi inte denna insamlingsmetod tillräckligt uttömmande för vår forskning. Därmed kom vi fram till att enkätundersökningar är det alternativ som har visat sig lämpligast för vår forskning. Vi ansåg att enkätundersökning i vårt fall var det mest användbara sättet att samla in genomtänkta och väl förberedda svar på. För att få in så mycket information som möjligt under den tid vi hade till vårt förfogande och för att respektera respondenternas tidsbrist i verksamheten valde vi att göra en datorenkät. Till datorenkätens fördel kom alla som gav svar att vara helt anonyma, även för oss. Nackdelen blev dock att vi inte kunde återkomma med följdfrågor om behovet skulle uppstå.

3.4 Urval

Populationen bestod av 51 förskolor i en större kommun i Skåne och utifrån denna gjorde vi ett slumpmässigt urval på 25 förskolor. Detta gjordes genom lottdragning. Vi har inte tagit någon hänsyn till var i kommunen förskolorna är belägna då det inte var relevant för undersökningen. Vi valde att rikta enkäten mot all personal som var minst 40 år och hade minst 15 års erfarenhet inom förskoleverksamheten. Detta gjorde vi eftersom vi ville synliggöra respondenternas reflektioner över verksamhetens och yrkesrollens utveckling och för detta krävdes att de hade tillbringat en längre tid inom verksamheten. Inom förskoleverksamheten fanns tre olika yrkesgrupper, barnskötare, förskollärare och rektorer. Ingen yrkeskategori inom förskolverksamheten har uteslutits, detta för att inte riskera att gå miste om någon information. För denna undersökning låg inte heller vikten på vilken yrkeskategori varje respondent tillhörde. Undersökningen utgick inte heller från ett genusperspektiv då vi ansåg att det inte var relevant för uppsatsens syfte. Istället har frågan

angående kön ställts i avsikt att se om teorin angående detta yrke som kvinnodominerat stämmer.

3.5 Arbetsprocessen

Vi valde att ta kontakt med respondenterna på telefon via rektor för att snabbt få ett svar om de var intresserade av att delta i undersökningen eller ej. Vi valde att gå via rektor som eventuellt skulle se vikten av undersökningen och inspirera de anställda till att medverka. När vi ringt upp de förskolor vi ville skulle delta skickade vi en länk via e-mail till rektorerna på respektive förskolor. Rektorerna vidarebefordrade sedan länken till de anställda som stämde in på våra kriterier, det vill säga minst 40 år gammal och har jobbat inom förskoleverksamheten i minst 15 år. Detta innebar att även rektorerna kunde besvara enkäten så länge de uppfyllde våra krav. Till enkäten hörde även ett följebrev som förklarade närmare vad undersökningen handlade om (se bilaga 1). Ejlertsson (2005:39) poängterar vikten av att använda sig av ett följebrev som förklarar undersökningens avsikt och innehåll. Enkäten besvarades av de deltagande via Internet. Respondenternas svar kom sedan tillbaka till oss helt anonymt vilket stöds av de forskningsetiska principerna (VR, 2002:7: elektronisk källa). Enkäten kunde anonymt besvaras såväl för rektor som för oss. Efter första undersökningen visade det sig att svarskvoten blev något låg och vi valde då att skicka ut enkäten en gång till. Här nådde vi upp till den procent vi liksom Trost (2007) ansåg behöva för att undersökningen skulle vara pålitlig, nämligen cirka 65 % (a.a.:137).

En enkätundersökning innebär ofta att arbeta med en kvantitativ metod vilket betyder att samla information inom ett brett område, detta i syfte att kunna generalisera. Däremot har vi valt att använda oss av kvalitativa svarsmetoder vilket innebär öppna frågor som ger utförliga svar. Omfattande frågor kräver tid och energi att svara på och av den orsaken fick respondenterna tolv dagar på sig att svara. Denna tidsperiod ansåg vi vara realistisk dels för att tänka över sina svar och dels för att skicka dem till "svarsbanken". Denscombe (2000:33) menar att forskning alltid har en tidsbegränsning.

Eftersom vi vid första undersökningstillfället fick en något låg svarskvot valde vi att gå ut med enkäten ännu en gång för att nå upp till de 65 % vi liksom Trost (2007:137) ansåg behövdes för att göra undersökningen pålitlig. Vi skickade ut enkäten till samma urvalsgrupp och betonade ännu en gång vikten av att delta i vår undersökning. Detta gjordes i hopp om att samla in de sista svarsprocenten för att göra trovärdigheten något högre.

3.6 Bortfall

Givetvis räknade vi med ett visst bortfall men eftersom vi kontaktade rektorerna och klargjorde vikten av undersökningens betydelse hoppades vi att de inspirerade övrig personal till att delta. Eftersom vi har tagit kontakt med rektor på respektive skola och beskrivit hur undersökningen gick till utgick vi från att varje förskola var i besittning av datorer. Antalet enkäter vi har skickat ut gjorde att även om vi fick ett litet bortfall skulle inte resultatet av vår forskning påverkas. Denscombe (2000:31) menar att ett större antal deltagare i en undersökning underlättar för en generalisering. Självfallet hoppades vi att vi skulle kunna generalisera till populationen utifrån de enkäter vi fick in. För att minska bortfallen skickades efter halva tiden påminnelser till rektorerna. Ejlertsson (2005:26) menar att det optimala är att skicka ut två påminnelser medan vi ansåg att en påminnelse var mer rimligt för att respondenterna inte skulle känna sig pressade att svara. Den här typen av undersökning måste alltid vara frivillig enligt de forskningsetiska principerna. Respondenterna får aldrig känna att de utsatts för påtryckningar om de av någon anledning inte var intresserade av att delta i undersökningen (VR, 2002:7,10: elektronisk källa).

3.7 Reliabilitet och validitet

Alla respondenter ska ha lika villkor vid undersökningstillfället (Trost, 2007:64). Detta har vi tagit fasta på då vi skickade ut samma enkät till alla respondenter samt att alla hade lika lång tid på sig att besvara den. Respondenternas humör och attityd påverkar hur de svarar i undersökningen (Trost, 2007:64), detta var dock inget vi kunde gardera oss mot. I likhet med Trost (2007:137) anser vi att svarskvoten bör ligga mellan 50 % och 75 % för att reliabiliteten ska tolkas som någorlunda god. Vi menar även att enkätens innehåll var av stor relevans för denna forskning och undersökte det vi hade för avsikt att ta reda på.

4 Resultat och analys

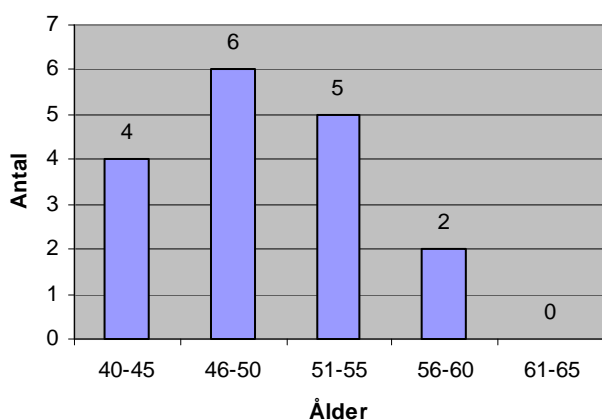
I följande avsnitt kommer resultaten av vår undersökning att redovisas, analyseras och kommenteras. Respondenternas svar delas in i teman och varje tema avslutas med en analys i anslutning till författarnas kommentarer. Denna undersökning har en svarskvot på cirka 68 %. Syftet med att beskriva nedanstående resultat är att påvisa skillnader mellan daghems- och förskoleverksamheten. Med skillnader menar vi bland annat hur de olika verksamheterna bedrevs och hur förskolläraryrollen har förändrats samt vilka styrdokument som verksamheterna vilade på. Enkäten finns som bilaga sist i denna uppsats (se bilaga 2).

4.1 Resultatbeskrivning

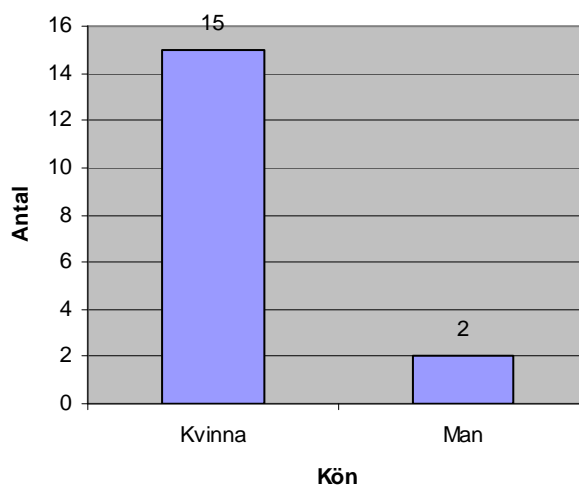
De insamlade svaren sammanställdes i ett diagram samt i ett textdokument. De fem första frågorna i enkäten behandlar bakgrundsfrågor kring respondenten, det vill säga ålder, kön, antal år inom förskoleverksamheten samt utbildning. Dessa kommer att visas i en tabell för att få en bättre överskådlighet av vilka som deltar. Resterande svar redovisas sammanställda i en fulltext då vi förväntar oss mer varierande och utförliga svar på dessa. Vi kommer att presentera de frågor som förkommit i enkäten och därefter behandlar vi de sammanställda svaren.

4.2 Respondenternas bakgrund

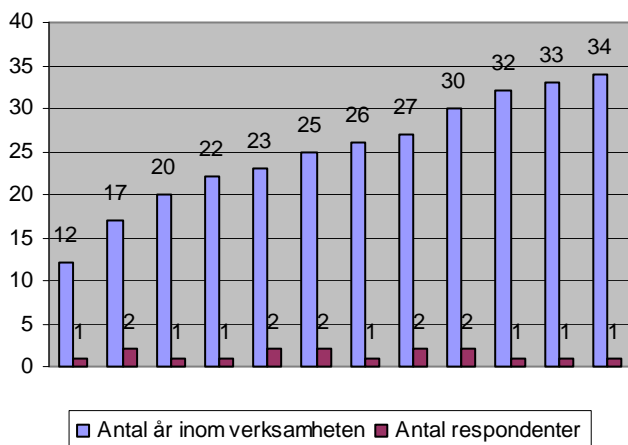
Tabell 1: Respondenternas
åldersfördelning

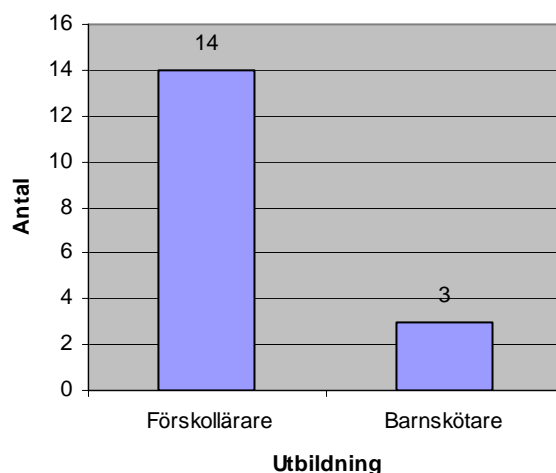
Tabell 2: Respondenternas
könsfördelning

Tabell 3: Antal år i verksamheten

Tabell 4: Respondenternas utbildning

Utifrån tabell 1 tolkar vi att det inom förskoleverksamheten inte är vanligt att personalen är över 60 år i denna kommun. I tabell 2 syns att förskolan är en kvinnodominerad arbetsplats eftersom endast ett fåtal procent av respondenterna var män. I tabell 3 framgår att respondenterna har en lång yrkeserfarenhet och utifrån detta drar vi slutsatsen att majoriteten av förskolans personal stannar inom verksamheten och har mindre benägenhet att byta yrke efter ett visst antal år. I tabell 4 kan vi utläsa att utbildning idag är en viktig del för förskolläraryrket då de flesta verkar ha vidareutbildat sig från barnskötare till förskollärare. Detta tolkar vi som en effekt av yrkesstoltheten eftersom fler och fler väljer att utbilda sig till förskollärare.

4.3 Förskoleverksamheten i tid

Flertalet respondenterna ansåg att det förr fanns större personalstyrka i förhållande till barngruppens storlek. Ett exempel gavs att fyra heltidsanställda kunde ha en grupp på tolv barn. Detta gav personalen tid att exempelvis spela spel eller lägga pussel med barnen. Tvärtemot ansåg någon att det förr var större barngrupper och färre personal. Respondenterna påpekar även att det under 80-talet fanns normer kring hur många barn per kvadratmeter som förskolan fick ta in. Syskonavdelningarna kunde ha max 15 barn och småbarnsavdelningarna max 10 barn. Flertalet menade att verksamheten har gått från att vårda och ha tillsyn till barnen till att ta hänsyn till dem och se det kompetenta barnet. Det har handlat mer om att förvara barnen på förskolan medan föräldrarna arbetade och mindre om själva verksamheten. Detta jämfördes med dagens verksamhet där barngruppen är minst lika stor men där personalstyrkan har dragits ner. Heltidsanställda är idag inte lika vanligt. Att barngrupperna

har blivit större trodde några respondenter berodde på att även föräldrar som till exempel är arbetslösa lämnar sina barn på förskolan idag. Respondenterna trodde att fler föräldrar lämnar sina barn idag för att de tycker att förskolan är en bra verksamhet och att de känner en viss oro att inte själva kunna ge barnet alla viktiga delar som förskolan kan erbjuda. De menar även att förskolan är en verksamhet som tillgodoser både barnens och föräldrarnas behov, men de flesta är överens om att förskolan idag mestadels är till för barnens skull. Idag ser man även till barnens intresse samt försöker få in läs- och skrivinlärning, matematik m.m. Respondenterna menar att man inte längre ser barnets brister utan att det är viktigt att se till barnens kunskaper och även att uppmuntra deras förmågor. Idag går barnen på förskola för att få den pedagogiska biten och för att få utvecklas i sin egen takt men även tillsammans med andra. Det poängteras dock att barnen har varit lika underbara de senaste 30 åren!

Förr sågs även verksamheten som mer flexibel och spontan. De hade planering men inte i lika stor utsträckning som idag. Någon menar att det var viktigt att följa sin planering till varje pris och att under samlingarna ge barnen så mycket information som möjligt. Idag läggs stor vikt vid en bra planering och pedagogiska diskussioner som för verksamheten framåt. Idag är det viktigt att i verksamheten fånga vad som är viktigt för barnet just nu. Det anses att planeringen alltid går att skjuta upp till morgondagen. Det är även väsentligt att dokumentera och utvärdera. Detta görs i strävan att få en lärande, rolig och utvecklande verksamhet med många utmaningar. Barnen behöver få vara aktiva och deltagande och ha möjlighet att befinna sig i en lockande, trygg och lärande miljö. Respondenterna menar att förskolan fortfarande ses som ett komplement till hemmet och att det sociala fortfarande är viktigast. Barnet måste få möjlighet att utvecklas tillsammans med andra i en stimulerande miljö. Respondenterna beskriver att de innan läroplanen kom, arbetade efter 'Pedagogiska programmet' och att de därifrån hämtade innehåll kring natur, kultur och samhälle. De menar även att det inte pratades om pedagogik eller lärande förr, eller om ämnena *vad, hur* och *varför*, vilka är viktiga grundstenar idag. Rektorn framhålls som en betydelsefull pedagogisk ledare med ett stort verksamhetsansvar. Respondenterna poängterar även vikten av att fortbilda sig. Personalen och barnet skulle ha roligt tillsammans. Det pratades sällan om att det skulle ske ett lärande. Flertalet respondenter poängterar att barnet skulle utvecklas brett såväl socialt, känslomässigt, motoriskt som kognitivt. Alla respondenterna ansåg att det mest väsentliga var att barnet trivdes. Tyngdpunkten lades vid att barnet skulle känna sig tryggt i verksamheten och att det skulle utveckla sociala förmågor. Verksamheten handlade mycket om barnets jag-utveckling, kommunikation och begreppsbildning. Flertalet respondenter menar att

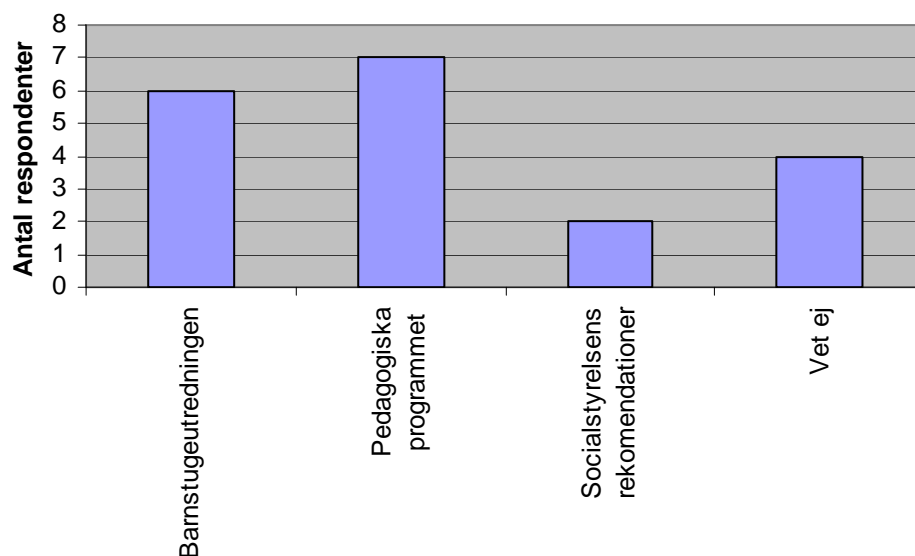
verksamheten idag till stor del fortfarande består av omsorg men att den nu kombineras med ett lärande. Majoriteten av respondenterna såg tillbaka på daghemmet som en verksamhet som passade barnen till föräldrar som skulle arbeta eller studera. Någon menade även att alla barn skulle formars efter samma mall. Flertalets åsikt var att förskolan fortfarande till en viss del är till för att föräldrarna skulle kunna arbeta eller studera.

Här drar vi slutsatsen att respondenterna tyckte att det i daghemmen fanns mer personal och mindre barngrupper i förskolan i förhållande till dagens förskolesituation. Det fanns mer tid för personalen att bemöta varje enskilt barn, något som inte verkar anses hinnas med idag till lika stor del. Idag är barngrupperna lika stora men personaltätheten har minskat vilket orsakas av att det finns färre heltidsanställda i verksamheten idag. Dagens stora barngrupper beror på att föräldrar idag lämnar sina barn oavsett om de går hemma, arbetar eller studerar. Vi tolkar det även som att barnen har gått från att uppfattas som omvårdnadsobjekt på förskolan till att ses som kompetenta individer som är delaktiga i verksamheten. Förr ansågs barnens samling vara den stund på dagen där barn lärde sig men idag är verksamheten mer pedagogisk med fokus på inläring i alla former. Personalens planering för verksamheten är idag mer flexibel och grundar sig mer på barnens intressen och dagens planering går att skjuta upp till morgondagen. Idag går verksamheten ut på att vara pedagogisk och att allt personalen arbetar med ska vara meningsfullt för barnen. Detta kan jämföras med dåtidens verksamhet som innebar omsorg och tillsyn. Syftet är fortfarande att barnet ska känna trygghet i verksamheten och utvecklas individuellt inom flera områden. Fokus ligger även på varje enskilt barn och att de ska få utvecklas i sin egen takt. Förr skulle barnen formars efter samma ”mall”, det vill säga alla barn skulle säga och göra likadant och de skulle formars som grupp. Respondenterna menade dock att några syften har tillkommit i dagens verksamhet nämligen barnets lärande och att arbeta mot läroplanens målformuleringar. Idag arbetas det mycket med barnets sociala färdigheter och skapa nyfikenhet och öppenhet och de ska även få förutsättningar att skapa tilltro till sin egen person.

4.4 Styrdokument

Tabellen nedan ger en översikt över vilka styrdokument våra respondenter har använt sig av i verksamheten.

Tabell 5: Verksamma styrdokument respondenterna har arbetat efter.

I tabell 5 kan vi se att verksamheten under åren har grundat sig på några olika dokument. Med hänsyn till tidigare kunskaper drar vi slutsatsen att det har funnits styrdokument för förskolan i ungefär ett halvt sekel. Utifrån respondenternas svar tolkar vi det som att det under åren har funnits ett varierat förhållningssätt till styrdokumentet. Vi drar en slutsats om att styrdokument inte verkar ha varit av stor vikt för förskoleverksamheten eftersom flera respondenter inte kunde svara på vilket dokument de har arbetat efter.

4.5 Yrkesrollen

Alla respondenter tycker att det är viktigt att de gör ett bra jobb, att de är engagerade och hela tiden utvecklas. Dock såg de flesta sig inte som professionella när de började arbeta inom verksamheten. De menar att kraven på pedagogerna inte var lika stora förr som nu. Denna syn har förändrats till att de själva är några av de viktigaste personerna som barn möter. Alla respondenterna ansåg sig vara professionella och stolta över sitt yrke. Detta grundas i att förskolan har blivit mer jämställd med skolan och att statusen har blivit betydligt högre. Detta har blivit möjligt eftersom förskollärarna blivit bättre på att hävda sig och tydligare på att argumentera för fördelarna med en bra verksamhet i förskolan. Många respondenter beskriver också att föräldrar har en förståelse för hur viktig förskolan är för barns utveckling och att detta har bidragit till att förskolan stärkts och därmed även förskollärarens betydelse. Flertalet av respondenterna påpekar också att de har betydligt högre krav på sig nu vilket har lett till att de känner ett stort ansvar för att lägga grunden till alla barns lärande. En respondent sammanfattade sin yrkesroll med orden ”arbetet är så mycket roligare idag och det känns

mera viktigt för barnet. Idag är det så många olika områden där vi ska arbeta för att utveckla dem”.

När flertalet av respondenterna började arbeta inom förskoleverksamheten utfördes arbetet uteslutande i barngruppen bortsett från två personalmöten och ett föräldramöte om året. De menade att det nu har tillkommit så många fler administrativa uppgifter utöver att vara aktiv i barngruppen såsom dokumentering, planering, redovisningar, utvecklingssamtal osv. Idag läggs mer tyngd på att utvärdera och reflektera. Allt detta administrativa arbete uppfattas som roligt men tidskrävande. Någon menar att planeringstiden inte räcker till. De upplevde även att föräldrarna idag kräver mer och ifrågasätter mer. Det poängteras att detta antagligen beror på vilken förskola man arbetar på. Majoriteten framhåller vikten av att som förskollärare hålla sig uppdaterad vad gäller ny teori och forskning kring verksamheten och barnen. Det anses att förskollärare behöver mycket ämneskunskaper för att kunna ta tillvara på alla lärandesituationer och för att uppfylla målen i Lpfö98. På någon förskola går personalen på föreläsningar och har bokseminarier för att utveckla sina kunskaper. Någon respondent tycker att det fanns en mer avspänd attityd i verksamheten förr än det finns idag. Det ansågs att det fanns mer passion för yrket förr eftersom det då fanns mer tid för den vardagliga verksamheten. Några har även svarat att de inte tycker sig se någon förändring i deras arbetsuppgifter.

Flertalet respondenter tar upp det medvetna pedagogiska arbetet som en av de största skillnaderna. Idag är arbetet mer medvetet genom att tydliga och utvärderingsbara mål ställs upp när det gäller gruppens och individens utveckling. Arbetet sker kring ett kompetent barn och hela barnet med alla dess förmågor och intressen. Alla respondenterna var överens om att det är barnsynen som är den största skillnaden mellan nu och då. Detta och att verksamheten nu benämns som förskola med egen läroplan och att arbetet bedrivs temainriktat och mer långsiktigt. Yrket har fått en högre status som har inneburit större stimulans och utmaningar. Några av respondenterna tar upp att det är en tydligare fokus nu på utveckling och lärande och att det är högre kvalitet på verksamheten idag. Språkutvecklingen med bland annat läs- och skrivövningar har idag blivit mer central än tidigare. Respondenterna tar även upp att det administrativa arbetet och fler arbetsuppgifter har lett till att personalen känner sig mer stressad. Några har uppmärksammat skillnader i barngruppens storlek och personaltätheten. Förskolan lägger stor vikt vid lärande. Förskolan är till för barnen till skillnad från daghem som mer var barnpassning utifrån föräldrarnas behov.

Ur detta tolkar vi att arbetsuppgifterna förr endast låg i barngruppen. Idag krävs även mycket tid med de administrativa uppgifterna. Idag ingår i arbetsuppgifterna att ta del av ny teori och forskning för att ge barnen goda förutsättningar för lärande och för att kunna leva upp till läroplanens målsättningar. Respondenterna menar att det krävs en viss kunskap för att nå upp till de mål som är skrivna i Lpfö98. Utifrån detta ser vi precis som några respondenter vikten av att fortbilda sig. Föräldrarna kan idag till viss del vara mer ifrågasättande och kräva mer av verksamheten. Detta tolkar vi som att dagens föräldrar är mer intresserade av vad verksamheten innebär för just deras barn. Jämfört med förr ser sig idag alla respondenter inom förskoleverksamheten som professionella. Detta kan bero på att kraven på förskolepersonalen har höjts och att yrkets status har ökat men även att både föräldrar och personal numera ser förskolan som en viktig del i barnens utveckling. Idag ser personalen sig själva som viktiga i barnens liv och detta medför stolthet för yrket vilket leder till att det blir lättare att argumentera för förskolan. Respondenterna har även nämnt att barnsynen är annorlunda idag jämfört med förr dock beskriver de inte hur. Vi tolkar resultatet som att det jämfört med förr ligger mer fokus på det enskilda barnet idag både individuellt och i grupp. Några respondenter påstår att läs- och skrivövningar har blivit något väldigt centralt i dagens förskola. Detta uppfattar vi som att förskolan har fått en skolförberedande funktion.

4.6 Barnens förskola

Respondenterna menar att det var hårdare uppfostran förr, exempelvis skulle alla gå ut även om de var upptagna i en lek. Idag är verksamheten mer flexibel och respondenterna ser till omständigheterna. En respondent menar att fostran ligger mer på förskolan idag än förr eftersom föräldrarna idag är vilsna och osäkra i sin föräldraroll. Många respondenter var eniga om att barnet tillbringar större delen av sin vakna tid på förskolan idag. Familjen är inte det viktigaste längre och många föräldrar lämnar barnen på förskolan för att få egen tid till egna aktiviteter. I och med att barnen tillbringar så mycket tid på förskolan menar respondenterna att fostransrollen har blivit större. Mer tid måste läggas på detta, respekt för andra, hur man äter och hur man klär sig. Respondenterna tar upp att en viktig del i fostransrollen som förskolan har idag är att sätta gränser eftersom många föräldrar har svårt för detta. Många ansåg att fostransrollen fortfarande är stor men idag är rollen som vägledare större. Barnet ska våga ha ett bra självförtroende samtidigt som det ska ta hänsyn till och respektera andra människor. Viktigt är också att barnet fångas där det befinner sig och utmanas till fortsatt nyfikenhet och lärande.

Respondenterna var överens om att barn idag blir sedda som individer och inte som en grupp. Barnen har även fått mer inflytande idag och får ta för sig mer. De upplever att barn idag är mer självständiga och kan mer men även att barn är mer medvetna om omvärlden. Respondenterna upplever även barnen som mer nyfikna men också mer stressade än förr och kanske berodde det på de intryck de får från TV, datoranvändande, reklam osv. Idag har barn svårt att sitta still och göra samma sak länge och är mer högljudda och livliga. Någon respondent menade att vi idag uppfostrar barnen till att ifrågasätta sin tillvaro och att utveckla sina egna behov och att resultatet då blir att dagens barn upplevs mer egoistiska. Tvärtemot såg ett fåtal respondenter det som att barn inte har samma hänsyn och respekt för vuxna och barn som förr på grund av att de nu är så vana att få full uppmärksamhet. Det upplevs att barn idag är mer ”jag-barn” men även att föräldrarna är ”jag-föräldrar”. Någon hävdar att det idag inte är lika vanligt med tysta och blyga barn utan att det är vanligare med utåtagerande barn. En respondent poängterar att barn idag utvecklas i en mer tillåtande miljö där små barn ritar och klipper för att de får och lär sig att räkna och läsa för att de vill och får uppmuntran.

Syftet med dagens verksamhet är att arbeta med och nå upp till läroplanens målformuleringar samt stimulera barns nyfikenhet och lärande. I likhet med förr ansåg de flesta att barnets trygghet är en förutsättning för att verksamheten ska fungera för barnet. Respondenterna var även eniga om att det förr fokuserades på att alla skulle göra likadant till skillnad från idag då fokus är på det individuella barnet och att anpassa verksamheten så att alla utvecklas i sin takt. Många av respondenterna jämförde verksamheten förr som att tillsyn var det centrala medan verksamheten idag handlar om att ge varje barn vad det behöver. Några av respondenterna gav exempel på vad arbetet i verksamheten bestod i. De arbetar för att varje barn ska vara en god kamrat som förstår de sociala reglerna i samspel med andra. Barnet ska ha goda kunskaper om vad som är rätt och fel. Nu präglas verksamheten också utav att göra alla barn uppmärksamma och aktsamma om miljön omkring dem. Barn uppmuntras till att vara nyfikna och till att vara öppna för nya kunskaper och att våga och vilja prova nya saker samt att barnen kan se till sin egen förmåga.

Vi drar slutsatsen att förskolan idag är en viktig del i såväl barnets som föräldrarnas liv. Förskolan har fått ta över en stor del av föräldrarnas ansvar för barnets fostran. Respondenterna hävdar att föräldrar idag är mer osäkra på sin föräldraroll vilket exempelvis kan resultera i att de inte vågar sätta gränser för sina barn. Vi uppfattar det som att föräldrarna har mindre tid tillsammans med sina barn vilket leder till viljan att den tid de

tillbringar med barnet ska vara positiv och inte ödslas på konflikter kring meningsskiljaktigheter mellan barn och förälder. Respondenterna menar att barn idag har mer inflytande över verksamhetens utformning eftersom de är mer medvetna om sin omvärld. Detta menar någon respondent har resulterat i att barn har mindre respekt och hänsyn till andra eftersom de idag är mer jag-barn. Jämfört med förr får barnen idag utvecklas i en mer tillåtande miljö där de får större utrymme för deras viljor. Idag är verksamheten så pass flexibel att den tillåter varje enskilt barn att utvecklas i sin egen takt och utifrån sina egna behov. Det tolkar vi som att förskoleverksamheten idag ser till vad barnen vill, tycker och kan men även att det är mer accepterat att ha olika behov och att hänsyn tas till dessa. Vi uppfattar det som att dagens totala skolverksamhet förespråkar individualism. Detta kan jämföras med daghemmen där barnen skulle göra likadant samtidigt och där verksamheten bestod av tillsyn.

4.7 Förskollärarens arbetssituation

Det som alla respondenterna starkt betonade var att arbetet skulle underlättas om barngrupperna var mindre. Någon motiverade att färre barn i grupperna skulle leda till att personalen kände att de räckte till och kunde se och bemöta varje barn dagligen. De mindre barngrupperna skulle också leda till att verksamheten blev mindre livlig och att ljudnivån blev lägre. Behovet av att den barnfria planeringstiden utökas rejält var också stort bland respondenterna. Denna tid kan användas till att reflektera över den egna yrkesrollen och det pedagogiska uppdraget. Här skulle pedagogerna vara hjälpta av en relativt ny dator med färgskrivare på varje avdelning. Detta underlättar om det är något som behöver göras direkt och det inte finns tidsutrymme till att gå iväg. En respondent betonade vikten av att ha möjligheten att utvecklas. Tillfällen till kompetensutveckling och möjlighet till att forska om förskolan är viktigt att ha tillgång till. Det är viktigt att betona att det pedagogiska arbetet sträcker sig över hela dagen och att det bara är på förmiddagarna som det skapas en helhet. Alla respondenterna hävdade också att lönen skulle motsvara den arbetsinsats de gör i förskolan och att det var viktigt att pedagogerna kände stöttning från arbetsledningen. Detta för att våga testa sina visioner, även kontroversiella eftersom det är då utveckling sker.

Vi förstår detta som att respondenterna menar att barngrupperna bör minskas och att personaltätheten ska öka. Någon anser att detta skulle leda till en lugnare förskolemiljö för barnen. Planeringstid innebär inte bara planering för barngruppen utan även tid att reflektera över yrkesrollen och uppdragen. Denna tid bedöms vara för kort idag och att den bör

förlängas. Detta uppfattar vi som att förskolans kvalitet påverkas av hur mycket av personalens tid som går till planering. Respondenterna tog även upp lönerna och poängterade att den skulle svara mot det arbete som utförs i förskolan. Detta tolkar vi som att personalen på förskolan känner att de har ett mycket stort ansvar och borde få lön därefter.

4.8 Sammanfattande analys

I den undersökta kommunen är det inte vanligt att förskolepersonalen är över 60 år. En slutsats som drogs är att förskolepersonal stannar inom samma yrkeskategori i större delen av sitt arbetsliv. Undersökningen visade att förskolan är en *kvinnodominerad arbetsplats* vilket stöds av Tillberg (2007: elektronisk källa). Majoriteten av respondenterna ser stora fördelar med att utbilda och *vidareutbilda sig*. Även Berntsson (2005: elektronisk källa) påtalar vikten av att det finns kompetent och utbildad förskolepersonal inom förskolan. I daghemsverksamheten ansågs det finnas mer tid för personalen *att bemöta varje enskilt barn*. Detta berodde på att barngrupperna då var mindre och personaltätheten större. Detta kan jämföras med dagens förskoleverksamhet som idag består av större barngrupper och färre personal. I daghemmen lämnades barnen för att föräldrarna skulle arbeta eller studera. I dagens förskoleverksamhet lämnas barnen oavsett om föräldrarna är hemma eller ej. Idag ser föräldrarna *verksamheten som en viktig del i sina barns liv* och de kan därför vara mer ifrågasättande och ställa större krav på förskolan än vad de gjorde tidigare. Barnet har gått från att uppfattas som *omvårdnadsprojekt* till att ses som *kompetenta individer* samtidigt som barnet idag har mer *inflytande* över förskoleverksamheten än de tidigare hade. Verksamheten i sin tur måste se till vad barnet vill, tycker och kan. I dagens förskola är det accepterat att ha olika *behov* som måste tas *hänsyn* till. Planeringarna som görs på förskolan grundar sig på barnens intressen och kan därför vara väldigt flexibla. Respondenterna framhöll även att planeringstiden inte bara innebär planering av aktiviteter för barngruppen utan att det även är en tid till att *reflektera* över yrkesrollen och uppdragen. Arbetet i förskolan ska vara *meningsfullt* för barnen och de ska ha möjlighet att *utvecklas i sin egen takt*. Detta kan jämföras med daghemmen som endast innebar omvårdnad och tillsyn och planeringen skulle vara strikt eftersom alla barn skulle formas efter samma ”mall”. Förhållningssättet till de styrdokument som funnits har varierat under åren. En slutsats utifrån resultatet är att *styrdokument* fått betydligt större innebörd i dagens förskoleverksamhet än de hade tidigare. Wiklund & Jancke (1998) menar att det idag är ett krav för förskollärare att kunna förstå läroplanens uppdrag och även att kunna ifrågasätta de förändringar som görs. De poängterar även att *läroplanen* inte är till för att berätta någon sanning utan för att öppna våra

sinnen. Läroplanen bygger på seder och viktig forskning och understryker kraven på *pedagogikens kvalitet*. Idag ser förskollärarna sig som mer professionella vilket kan bero på att *kraven* på förskollärarna har ökat men även att både föräldrar och förskolepersonal numera ser förskolan som en viktig del i barns utveckling. Kihlström (1998) påpekar att det centrala i förskolläraryrkets *profession* är att ha teoretiska kunskaper och en genomgången yrkesutbildning samt en yrkestitel. Stenmalm Sjöblom & Johansson (1992) menar att profession innebär att ta till sig och ifrågasätta ny forskning om hur barn bäst utvecklas och *stimuleras* i pedagogiska miljöer. Wiklund & Jancke (1998) menar att det är *förskolans ansvar* att stimulera barns lärande genom utmaningar. Resultatet visade även att läs- och skrivövningar har blivit centralt i dagens förskola. Imsen (2006) och Wiklund & Jancke (1998) menar att språket är det främsta verktyget för *identitetsutveckling och kommunikation*.

5 Diskussion

För att förtydliga syftet kring utvecklingen från *dagis* till förskola kommer vi inleda detta kapitel med våra följande problemformuleringar:

- Hur har utvecklingen i förskolan sett ut – ur ett tidsperspektiv, enligt styrdokument samt enligt några verksamma inom förskolverksamheten?
- Hur har denna utveckling påverkat förskollärares yrkesroll?
- Vilka syften och synsätt låg till grund för dåtidens daghem och vilka syften ligger till grund för förskolan idag – enligt styrdokumentet respektive förskollärarna?

5.1 Förskolan – En jämställd arbetsplats?

Utifrån egna erfarenheter och utifrån den undersökning vi gjort anser vi att förskolan inte är en jämställd arbetsplats utan att verksamheten fortfarande är kvinnodominerad. När förskoleverksamheten startade på 1800-talet var det kvinnorna som var menade att arbeta inom de pedagogiska yrkesområdena, detta menar både Tallberg Broman (1995) och Kihlström (1995). Även idag verkar majoriteten av dem som söker sig till verksamheten vara kvinnor. Detta kan vi styrka med resultaten från undersökningen som visar att endast ett fåtal inom verksamheten är män. I likhet med Tillberg (2007: elektronisk källa) anser vi att alla barn behöver såväl manliga som kvinnliga förebilder i sin vardag. Vi kan idag inte ta för givet att de har tillgång till dessa båda förebilder utanför förskoleverksamheten. Den stora frågan borde vara hur förskolan ska gå till väga för att göra personalen mer jämställd. Vi anser att förskolläraryrket bör göras mer attraktivt för män, möjligtvis genom att framhäva vikten av förskoleverksamheten och yrkesrollens betydelse för barnet.

5.2 Barnskötare eller förskollärare: yrkesrollen

Idag är utbildning en viktig del i samhället och att ha de rätta och att ha tillräckliga studier är idag över lag ett krav för att få en anställning. I undersökningen vi gjorde visade resultatet att majoriteten hade förskolläraryrket. Ur detta tolkar vi att fler och fler ser vikten av att utbilda sig för att få den behörighet och kompetens som krävs för yrkestiteln. Inom förskolan verkar utvecklingen av tankegångar och förhållningssätt ta sin utgångspunkt i vilken utbildning personalen besitter. Detta visar Björkman (2007: elektronisk källa) genom den undersökning hon gjort där barnskötare vidareutbildade sig till förskollärare. Dessa barnskötare ansåg att utbildningen inte skulle påverka deras yrkesroll nämnvärt utan de studerade för att få tillgång till utökad planeringstid samt en högre lön. Efter halva

utbildningen syntes ett förändrat förhållningssätt och en bredare helhetssyn över verksamheten. Detta tycker vi ger en tydlig inblick i hur viktig högskoleutbildningen är. I utbildningen fick barnskötarna nya infallsvinklar för att kunna reflektera över sin yrkesroll och vad som krävdes för att de skulle kunna utveckla den. Detta ser vi som något nyttigt som alla bör göra.

Björkman (2007: elektronisk källa) menar även att det idag finns en lag om att kommunen kan ge barnskötare en kortare utbildning till förskollärare. Vi frågar oss om denna är likvärdig en fullständig förskolläraryt utbildning på högskola och vari ligger i så fall meningen med att studera till en förskollärarytexamen? Vi anser att kommunens påbyggnadsutbildning för barnskötarna inte är tillräcklig för att få yrkestiteln förskollärare. Att vara förskollärare idag innebär att arbeta för att hålla en viss kvalitet inom förskolverksamheten vilket krävs av dagens barn. Wennström (1999) beskriver att en god kvalitet i förskolan förutsätter att personalen är akademiskt utbildade inom området samt att ledningen är skicklig på att organisera arbetet. Här förtydligas ytterligare vikten av att förskolläraryt utbildningen är viktig att genomgå men även att ett stort ansvar vilar på rektor. Eliasson (2007: elektronisk källa) beskriver den kommunala påbyggnadsutbildningen som att den påverkar den pedagogiska verksamheten negativt. Vi antar att Eliasson (a.a.) menar att kommunens fortbildningsplan inte räcker till i dagens förskoleverksamhet. Eftersom kommunen själv väljer hur barnskötarnas vidareutbildning ska se ut innebär det inte att fortbildningsplanen är negativ för verksamheten. Det kan istället bli en positiv vändning eftersom de då får utbildad personal inom de områden som önskas. Vi antar att målet med denna förkortade utbildning för barnskötarna är att all pedagogisk personal i förskolan ska inneha samma status oavsett yrkesgrad. Även om barnskötare får den utbildning som behövs och kommunen får den kompetens i förskolan som eftersöks kvarstår frågan om denna utbildning verkligen är likvärdig med en fullständig högskoleutbildning?

Skolverket (2005) poängterar att kommunen ansvarar för att ge förskolepersonalen den kompetens som behövs för att de ska kunna arbeta mot förskolans målsättningar. Samtidigt pratar Skolverket (2005) för att kommunen endast ska anställa de akademiskt utbildade för att utgöra en kompetent personalstyrka. I likhet med detta menar vi att den akademiska högskoleutbildningen är av stort värde för förskoleverksamheten. Kommunen har vissa krav och mål för förskoleverksamheten och på grund av detta anser vi att personalen bör vara välutbildad. Här kan vi inte generalisera till alla barnskötare och säga att alla saknar

kompetens istället anser vi att det är väldigt individuellt. Engagemanget för yrket och viljan att ta till sig av ny forskning är viktigt för all personal inom förskolan oavsett yrkestitel. Vi menar att detta inte behöver bero på vilken utbildning som innehas utan på vilken typ av person man är.

Berntsson (2005: elektronisk källa) hävdar att det varken är rimligt eller önskvärt att personalstyrkan till 100 % består av förskollärare. Vi håller med om att det inte är rimligt att endast tillsätta utbildade förskollärare i verksamheten eftersom det inte finns tillräckligt många av dessa. Dock kan vi inte förstå varför det inte är önskvärt att ha 100 % förskollärare i verksamheten. Kring detta kan vi endast se fördelar och bland annat anser vi att 100 % förskollärare borde innebära att kvaliteten i verksamheten höjs. Om alla som arbetar med barn har en god pedagogisk utbildning måste även pedagogiken i verksamheten bli mer utvecklad och mer påtaglig. Detta resonemang stärks ytterligare av att kommunerna i första hand anställer förskollärare med lärarexamen. Utifrån våra egna erfarenheter verkar det som att kommunen trots allt vill kvarhålla några platser för barnskötarna och utan att kränka barnskötarna tror vi att det handlar om kommunens ekonomi.

5.3 En pedagogisk verksamhet: syfte förr och nu

Enligt de resultat som framkommit av undersökningen har förskoleverksamheten varit en verksamhet med lite pedagogik med fokus på omvårdnad och tillsyn. Detta kan jämföras med dagens verksamhet där det centrala är pedagogiken och ett meningsfullt lärande för barnen. Detta stöds av Holmlund och Rönnerman (1995) samt Stenmalm Sjöblom & Johansson (1992) som beskriver dåtidens daghem som en verksamhet som skulle fylla barnens behov av omvårdnad och tillsyn och som inte lade någon större tyngdpunkt på pedagogiken. Vi uppfattar det som att det inom förskoleverksamheten i alla tider har funnits tendenser till att vara en pedagogisk verksamhet. Vi menar att pedagogikens utsträckning dock har varierat i grad fram till idag där hela verksamheten är uppbyggd på pedagogiska grunder. Detta kan vi bland annat se i resultatet för vilka styrdokument som efterföljs. I förskoleverksamheten är det av stor vikt att följa de pedagogiska dokument som finns. Här menar vi att dessa dokument är skrivna i syfte att verksamheten ska ge alla barn samma pedagogiska förutsättningar och ge riktlinjer för personalen i deras arbete. Precis som Fagerli (2001) vill vi betona att en mångsidig och omväxlade verksamhet leder till en god pedagogisk verksamhet för såväl barn som personal. Eftersom varje enskilt barn ska utvecklas inom flera aspekter är det viktigt att förskolevistelsen blir varierande och innehållsrik för dem. För att personalen ska trivas och

kunna arbeta på bästa sätt med barnen anser vi att det även för dem krävs en varierande miljö. Både respondenterna och Björklid & Fischbein (1996) poängterar att verksamheten har gått från att sitta med barnen och ge dem information till att själva låta barnen söka nya kunskaper och stärka deras självförtroende kring deras kunskaper och förmågor. För precis som Wiklund & Jancke (1998) betonar ska förskolepersonalen inte berätta någon slags sanning för barnen utan istället öppna deras sinnen för lärandet. Idag är det centralt att förskolepersonalen skapar nyfikenhet och öppenhet hos barnen men även ge barnet de bästa förutsättningarna för att känna tillit till sin egen person. Detta är även något vi ser som det centrala i förskolläraryrollen. Även Fagerli (2001) menar att den pedagogiska verksamhetens syfte handlar om att personalen ska arbeta för barnens trivsel. Vi menar precis som respondenterna att varje barn måste få utvecklas i sin egen takt och efter sin egen förmåga. Idag är verksamheten tillräckligt pedagogisk för att personalen får möjlighet att skapa en mer tillåtande miljö för barnen och ge dem det utrymme de behöver. Utifrån resultaten drog vi slutsatsen att dagens skolverksamhet förespråkar individualism, detta kan vi se genom att barns olika behov och förmågor tas hänsyn till och accepteras. Detta gäller i motsats till daghemmen där barnen skulle vara likadana. Utifrån egna erfarenheter har vi uppfattningen om att förskolan idag har blivit en verksamhet för alla barn. Resultatet i undersökningen visade att syftet genom tiden har varit att barnen ska känna trygghet i förskolan. Barnets lärande och arbetet mot läroplanens mål är nya syften som tillkommit i verksamheten.

Utifrån resultatet ser vi att styrdokument alltid har haft en viktig roll i förskoleverksamheten. Dock vågar vi påstå att de inte har haft lika stor betydelse för verksamheten som de har kommit att få idag. Detta grundar vi på att några respondenter inte vet vilka dokument som har varit gällande under deras arbetstid. Eftersom syftet är att göra en jämförelse mellan daghem och förskola kommer vi här att jämföra de styrdokument som tillhör respektive verksamhet. Pedagogiska programmet var det styrdokument som tillhörde daghemmet och innehöll riktlinjer för hur daghemsverksamheten skulle fungera. Syftet med detta dokument var att skapa en god kvalitet. Pedagogiska programmet innehöll fem grundprinciper nämligen; ständig inläring och utveckling, lek- och temainriktat arbetssätt, anknytning till barns egna erfarenheter och kunskaper, omvårdnadens pedagogiska betydelse samt utveckling i grupp (Allmänna råd från socialstyrelsen, 1995). I motsats till detta dokument är Läroplanen för förskolan (1998) skriven för att väcka nyfikenhet. Dagens läroplan bygger på förskolans seder och relevant forskning med betoning på pedagogikens betydelse (Wiklund & Jancke, 1998). Genom denna korta sammanfattning av vad de olika dokumenten innebär framgår snabbt att

dagens läroplan är mer utarbetad och genomtänkt med ett vidare innehåll. I det tidigare programmet låg tyngdpunkten på *vad* som skulle göras i verksamheten. Detta kan ställas i motsats till dagens läroplan där vikten ligger på *varför*. Detta ser vi som att tanke- och förhållningssättet kring barnens verksamhet har tagit ett stort steg i utvecklingen. Vi anser det vara viktigt att som professionell förskollärare idag ha förmågan att hela tiden kunna ifrågasätta *varför* just den aktiviteten är viktig för barnet.

5.4 Yrkesrollens förändring

I resultatet kan vi utläsa att det förr fanns mindre barngrupper och större personaltäthet jämfört med dagens verksamhet. Detta medförde att det enskilda barnet fick mer tid och uppmärksamhet från personalen i motsats till idag där personalens utökade arbetsuppgifter tar upp mycket av deras tid tillsammans med barnen. Resultaten visade även att de stora barngrupperna i dagens förskoleverksamhet beror på att föräldrarna lämnar sina barn oavsett om de arbetar eller av någon anledning går hemma. Vi anser att det är ett pedagogiskt ansvar att ta sig tid för barnen. Genom att utöka personalstyrkan tror vi att barngruppen skulle få större tillgång till de vuxna, speciellt under de timmarna på förmiddagen när aktivitetsnivån är som högst. Detta skulle kunna leda till det som respondenterna kallade ”en lugnare förskolemiljö” för barnen.

Skolverket (2005) anser att det är viktigt att alla i arbetslaget har en relevant yrkesutbildning och sedan får möjlighet att utveckla denna vidare. Detta ses som en väg till högre kompetens och professionalitet inom förskoleverksamheten. Det här resonemanget anser vi borde vara en självklarhet. Vi menar att om alla förskollärare får möjlighet att fortbilda sig och öka sin kompetens kommer detta att höja förskolans status i samhället. Det som idag höjer förskolans status är föräldrarnas förtroende och förståelse för förskoleverksamheten. Vi påstår att det förr inte var lika viktigt att ta vara på ny forskning kring barnens utveckling och hur verksamhetens förhållningssätt påverkar barnet. Istället tror vi att de ansåg sig färdigutbildade när de hade avslutat studierna och såg sina kunskaper som tillräckliga. Resultatet visade att respondenterna ansåg att det i arbetsuppgifterna ingår att ta del av ny forskning och nya teorier för att kunna utföra sitt arbete på lämpligast sätt. Stenmalm Sjöblom & Johansson (1992) beskriver profession som att ta till sig ny forskning och kunna förhålla sig kritisk till denna. Vi håller med om att utbildning och fortbildning krävs för att göra det bästa både i barngruppen och för att kunna nå upp till läroplanens målsättningar. Resultaten av undersökningen visar att personalen förut inte såg sig som professionella men att de gör det

idag och att de ser vikten av att finnas för barnen. Forslund och Jacobsen (2000) menar att ett professionellt förhållningssätt innebär att förskolläraren använder sina kunskaper och erfarenheter i möte med olika situationer inom förskoleverksamheten. Även här styrks att det är av stor vikt att all personal har den ”rätta” utbildningen för yrket och får möjlighet att utveckla denna. Vi har även dragit slutsatsen att dagens föräldrar kräver mer av förskolan och av barnen och tar större del av verksamheten idag jämfört med för några år sedan. Vi ser förskoleverksamheten som barnens verksamhet och därför anser vi det positivt att barnen har fått större inflytande och att föräldrarna visar intresse för den.

Resultatet har styrkt våra erfarenheter av att språket i olika former har kommit att få en central roll i förskolan och detta gäller både tal- och skriftspråk. Precis som Wiklund & Jancke (1998) poängterar vi vikten av att i förskolan bör lyfta fram en språkfyllt miljö där barnet själv får möjlighet att utveckla sin språkanvändning tillsammans med andra. För att förskolepersonalen ska kunna skapa goda lärandesituationer krävs en god barnsyn. Daghemmens barnsyn var att barnet var ett omvårdnadsobjekt medan barnsynen idag innebär att barnet se som kompetent. Precis som Wiklund & Jancke (1998) betonar ska fokus ligga på barnets kompetens och inte på dess brister. Detta anser vi vara en förutsättning för att kunna skapa ett gott klimat på varje förskola.

5.5 Uppdragen finns för barnen

I vår undersökning framkom att förskoleverksamheten idag har fått ta över en stor roll av föräldrarnas ansvar kring barnens uppfostran. Detta menade respondenterna berodde på att föräldrarna är mer osäkra i sin föräldraroll idag än de var förr. Vi resonerar kring att detta kan bero på att barns behov betonas mer idag än de har gjort förut. Idag finns mycket forskning och resonemang kring barns behov och vikten av att tillgodose dessa och detta kan i sin tur påverka föräldrarnas tilltro till sig själva.

Respondenterna menar att förskollärarna idag har kommit att få en större roll i barnens liv vilket vi anser innebär att uppdraget blivit större. I likhet med Wiklund & Jancke (1998) menar vi att det idag har stor betydelse i förskollärollen att förstå läroplanens uppdrag och att arbeta med detta. I resultatet fann vi flera betoningar på barnens lärande. Imsen (2006) beskriver lärande som något som sker tillsammans med omvärlden. Vi anser att verksamheten inspireras dels av Vygotskijs teorier om att lärande sker i samspel med andra och dels av Deweys tankar om att lärande sker enskilt när kunskapen praktiseras. Dessa två teorier påstår

vi går hand i hand med varandra eftersom lärande kan ske både enskilt och i samspel med andra. Wiklund & Jancke (1998) hävdar att leken har gått från att endast ses som ett nöje för barn utan någon funktion till att se som en viktig förutsättning för barns lärande och utveckling. Detta stöds av Skolverket (2005) som hävdar att förskolan ska inspirera barnen till lek och lärande i olika sammanhang. I likhet med Hjort (1996) betonar vi att leken är ett viktigt redskap för barnet där de bearbetar de upplevelser och tankar som anser centrala i sitt liv just nu. I undersökningen framgick dock inte vad respondenterna ansåg om leken. Detta finner vi märkligt eftersom leken har en stor tyngdpunkt inom förskoleverksamheten. Vi vill inte heller dra en slutsats om att leken och synen på denna inte har utvecklats eftersom den logiskt sett borde ha förändrats i takt med att verksamheten och barnsynen förändrades.

5.6 Metoddiskussion

Vi är medvetna om att enkäten innehöll flera omfattande och tidskrävande frågor samtidigt som vi inte heller skulle kunna ha färre eller kortare frågor eftersom vi då hade gått miste om värdefull information. Eftersom vi insåg att enkäten var tidskrävande är det möjligt att det har påverkat svarskvoten. Vissa frågor påminde om varandra och kan därför ha upplevts svåra att skilja åt och därav kan de ha upplevts svårt att se de olika innebörderna och därutav känts upprepande. Vi resonerar kring huruvida rektorernas engagemang eventuellt har påverkat respondenterna att svara. Här menar vi att om inte rektorn ser vikten av ett stort deltagande i undersökningen kan det även vara svårt för personalen att se meningen.

6 Slutsatser

Vi har i denna forskning upptäckt att det finns stora skillnader mellan det vi har kallat *dagis* och dagens förskola. Förskoleverksamheten har utvecklats från att vara omvårdnadsinriktad till att vara pedagogisk och väl genomtänkt. De dokument som har följt verksamheten har haft olika påverkan på förskoleverksamheten. Dokumenten som fanns innan dagens läroplan för förskolan verkar ha haft en låg position i verksamheten. Detta kan jämföras med dagens läroplan som är till för att vägleda förskolepersonalen i deras arbete och för att kunna följa dokumentens riktlinjer krävs vissa kunskaper. Förskollärare ses idag som mer professionella än de tidigare har gjort och har fått ett större ansvar för barnen. Ansvaret idag innebär inte bara fostran utan består till stor del av inläring i olika situationer. Att vara förskollärare idag innebär att medvetet ta tillvara på barns behov och betydelsen av att dessa tillgodoses. Daghemmens syfte var förr att ta hand om barnen så att deras föräldrar kunde arbeta eller studera. Dagens förskoleverksamhet är bara till för barnens skull, för deras fostran, utveckling och inläring samt för att stimulera dem. Idag lämnas barnen till förskolan oavsett om föräldrarna arbetar eller är hemma vilket visar på vikten av att förskolan finns.

6.1 Förslag till fortsatt forskning

För att göra forskningen bredare kan intervjuer med olika respondenter komplettera den enkätundersökning som gjorts. Respondenterna behöver inte endast utgöras av förskolepersonal utan kan även inkludera föräldrar och andra verksamma inom barnomsorgen till exempel specialpedagoger. Perspektivet i forskningen kan göras bredare genom att skapa en större urvalsgrupp ur en större population exempelvis en hel kommun, ett län eller hela landet. Forskningen kan preciseras genom att göra mer definierbara frågeställningar som kan besvaras mer exakt. Undersökningen kan även rikta in sig på att behandla ett specifikt område, förslagsvis endast verksamheten eller endast yrkesrollen. Fokus i undersökningen kan även ligga på de olika teoretikernas betydelse för verksamheten genom tiden. En undersökning i kommunens barn- och utbildningsförvaltning ger sannolikt nya infallsvinklar.

7 Sammanfattning

Denna uppsats bygger på följande frågeformuleringar:

- Hur har utvecklingen i förskolan sett ut ur ett tidsperspektiv, enligt verksamma inom förskolverksamheten?
- Hur har denna utveckling påverkat förskollärarens yrkesroll?
- Vilka syften låg till grund för dåtidens daghem och vilka syften ligger till grund för förskolan idag – enligt förskollärarna?

I forskningsbakgrunden behandlas teori och begrepp som är relevanta för forskningens syfte. Syftet med denna uppsats är att synliggöra de teoretiska och praktiska skillnader mellan daghems- och förskoleverksamhet som utvecklingen har medfört. Exempelvis förklarar Stenmalm Sjöblom & Johansson (1992) att den första förskoleverksamheten växte fram på 1800-talet och att det centrala var att ge barnet tillsyn och omvårdnad medan det inte lades någon vikt vid barnets utvecklingsbehov. Strander & Torstensson-Ed (1999) poängterar att förskoleverksamhetens barnsyn idag innebär att kunna ta tillvara på barnets erfarenheter och upplevelser samt att kunna sätta sig in i hur de själva ser på sin tillvaro. Forskningsbakgrunden innefattar även pedagogens roll i verksamheten och beskriver hur verksamheten och läroplanen för denna har växt fram genom tiden. Här tar vi även upp förskolläraren som en profession och hur barnskötare fortbildar sig till förskollärare. Kompetens och kvalitet är även två begrepp som preciseras närmare.

För att komplettera vår forskning gjorde vi en enkätundersökning via Internet. Urvalet för undersökningen bestod av 25 slumpmässigt utvalda förskolor och utifrån dessa deltog 17 respondenter. Enkäten behandlade frågor kring de förändringar som skett inom förskoleverksamheten samt förskolläraryrket. Undersökningen hade som syfte att betona några pedagogers erfarenheter kring utvecklingen inom förskoleverksamheten men även inom förskolläraryrket.

Utifrån den undersökning vi gjorde fick vi fram ett resultat där respondenternas erfarenheter kring utvecklingen synliggjordes samt där vi kunde dra slutsatser som besvarade våra forskningsfrågor. Resultaten visade att förskoleverksamheten skiljer sig från daghemsverksamheten genom de förhållningssätt och synsätt som finns idag. Dagens

verksamhet visade sig vara mer pedagogisk och medvetet genomtänkt jämfört med dåtidens barnverksamhet vilket innebär en större professionalitet hos förskolepedagogerna.

Utifrån undersökningen fick vi fram flera intressanta resultat som svarade på våra forskningsfrågor. Det visade sig att förskoleverksamheten har blivit en viktig del i barns liv eftersom föräldrarna idag lämnar sina barn i förskolan oavsett om de arbetar, studerar eller är arbetslösa till skillnad från förr. Detta visar på att föräldrarna idag ger förskolan ett större ansvar för deras barns utveckling och fostran och att de därmed ställer högre krav på verksamheten än de tidigare har gjort. En förändrad barnsyn har lett till en förändrad förskoleverksamhet eftersom verksamheten idag endast är till för barnen. Förr sågs barnet som ett omvårdnadsprojekt medan det idag ses som en kompetent individ med inflytande över verksamheten. Daghemmen gav barnen mestadels omsorg och tillsyn vilket kan jämföras med dagens förskola som fokuserar på att göra verksamheten meningsfull för barnet. Styrdokumentet har idag kommit att få en stor betydelse för förskoleverksamheten och det ingår i förskollärares profession att förstå uppdraget och spegla styrdokumentet i det arbete som utförs i verksamheten. I daghemsverksamheten fanns mer tid för förskollärarna att ägna uppmärksamhet åt varje enskilt barn. Idag är barngrupperna större och personaltätheten mindre och finns fler administrativa uppgifter att utföra vilket leder till att det inte längre finns samma möjlighet att spontant möta varje enskilt barn. De större kraven på förskollärarna leder till att de allt oftare känner att tiden inte räcker till.

Trots att vi har fått in en svarskvot på 65 % inser vi att det ändå inte går att generalisera all förskolepersonals åsikter kring hur de ser på förskolan och den egna yrkesrollens utveckling. Vi kan bara ge en större inblick i hur förskolepersonalen uppfattar verksamhetens och yrkesrollens förändringar och sätta detta i ett större sammanhang.

Referenslista

Allmänna råd från socialstyrelsen (1995). *Barnomsorgen i socialtjänstlagen*. Stockholm.

Barnomsorg och skolakommittén (1997). *Att erövra omvärlden: Förslag till läroplan för förskolan*. Stockholm: Norstedts Tryckeri AB. (Statens offentliga utredningar 1997:157)

Björklid, Pia & Fischbein, Siv (1996). *Det pedagogiska samspelet*. Lund: Studentlitteratur.

Brynolf, Margrethe, Carlström, Inge, Svensson, Kjell-Erik & Wersäll, Britt-Louise (2007). *Lärarkretsens många ansikten*. Stockholm: Runa Förlag.

Christoffersson, Nils-Olof. Andersson, Göran & Wahlgren, Alf (1990). *Skola? Förskola? Barnskola!*. Malmö: Malmöhus läns landsting. (Finansdepartementet 1990:31)

Denscombe, Martyn (2000). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Dewey, John (1980). *Individ, skola och samhälle: pedagogiska texter*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.

Ejlertsson, Göran (2005). *Enkäten i praktiken: en handbok i enkätmetodik*. Lund: Studentlitteratur. Andra upplagan.

Ellström, Per-Erik (1992). *Kompetens, utbildning och lärande i arbetslivet: Problem, begrepp och teoretiska perspektiv*. Stockholm: Publica.

Fagerli, Oddvar, Lillemyr, Ole Fredrik & Söbstad, Frode (2001). *Vad är förskolepedagogik?*. Lund: Studentlitteratur

Forslund, Kenneth & Jacobsen, Marianne (2000). *Professionell kompetens hos pedagoger inom förskolan: en studie av kompetens i en arbetsgrupp som arbetar med gruppintegration av funktionshindrade barn*. Linköping: Univ., Institutionen för beteendevetenskap, 2000. No 218.

Freinet, Célestin (1976). *För folkets skola: En praktisk vägledning för den allmänna skolans materiella, tekniska och pedagogiska organisation*. Göteborg: Ed. C & L. Tredje upplagan.

Fröbel, Friedrich (1995). *Människans fostran*. Lund: Studentlitteratur.

Hjort, Marie-Louise (1996). *Barns tankar om lek: En undersökning av hur barn uppfattar leken i förskolan*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

Holmlund, Kerstin. & Rönnerman, Karin (1995). *Kvalitetssäkra förskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Imsen, Gunn (2006). *Elevers värld: Introduktion till pedagogisk psykologi*. Lund: Studentlitteratur. Fjärde upplagan.

Johansson, Gunnel & Åstedt, Inga-Britta (1996). *Förskolans utveckling: Fakta och funderingar*. Stockholm: HLS. Andra upplagan.

Johansson, Inge & Holmbäck Rolander, Ingrid (2000). *Vägar till pedagogiken i förskola och fritidshem*. Stockholm: Liber AB. Andra upplagan.

Kihlström, Sonja (1995). *Att vara förskollärare: Om yrkets pedagogiska innebörder*. Göteborg : Acta Universitatis Gothoburgensis.

Kihlström, Sonja (1998). *Förskollärare : Om yrkets pedagogiska innehåll*. Lund: Studentlitteratur.

Kärrby, Gunni (1992). *Kvalitet i pedagogiskt arbete med barn*. Stockholm: Socialstyrelsen: Allmänna förlag.

Lindahl, Marita (2002). *Vårda – vägleda – lära: Effektstudier av ett interventionsprogram för pedagogers lärande i förskolemiljön*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.

Läraryrket (2004). *Lärarens Handbok*. Stockholm.

Persson, Sven (1998). *Förskolan i ett samhällsperspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Pramling Samuelsson, Ingrid & Mårdsjö, Ann-Charlotte (1997). *Grundläggande färdigheter: och färdigheters grundläggande*. Lund: Studentlitteratur.

Pramling Samuelsson, Ingrid & Sheridan, Sonja (2004). *International journal of early childhood*. "Recent issues in the Swedish Preschool". Dublin.19 s. Vol 36. No 1.

Skolverket (2005). *Allmänna råd och kommentarer : Kvalitet i förskolan*. Stockholm.

Stenmalm Sjöblom, Lena & Johansson, Inge (1992). *Förskolan: kunskap, kompetens, kvalitet*. Solna : Almqvist & Wiksell.

Strander, Kerstin & Torstensson-Ed, Tullie (1999). *Barnen och läroplanen: Om barns och vuxnas syn på lärande*. Stockholm: Förlagshuset Gothia AB

Svenska akademien (2006). *Svenska akademiens ordlista över svenska språket*. Stockholm: Norstedt. Trettonde upplagan.

Svenska språknämnden (2005). *Svenska skrivregler*. Stockholm: Liber AB.

Tallberg Broman, Ingegerd (1995). *Perspektiv på förskolans historia*. Lund: Studentlitteratur.

Trost, Jan (2007). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur. Tredje upplagan.

Wennström, M, Karin (red) (1999). *Kompetens och kvalitet i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Wiklund, Eva & Jancke, Harriet (1998). *Förskolans läroplan: Analys och tolkning av lpfö98*. Stockholm: Förskolans förlag.

Elektroniska källor

Berntsson, Paula (2005).

<http://www.forskolan.net/main.asp?ArticleID=44633&ArticleOutputTemplateID=94&ArticleStateID=2&CategoryID=3696&FreeText=Paula%20Berntsson>

(Hämtad 2007-11-20)

Björkman, Karin (2007).

<http://www.forskolan.net/main.asp?CategoryID=3757&ArticleID=380845&ArticleOutputTemplateID=87&ArticleStateID=2>

(Hämtad 2007-11-20)

Eliasson, Per-Olof (2007)

<http://www.forskolan.net/main.asp?CategoryID=3757&ArticleID=380836&ArticleOutputTemplateID=87&ArticleStateID=2>

(Hämtad 2007-11-20)

Tillberg, Annelie (2007).

<http://www.jamombud.se/Jamsides/tidigarenummer/forskolanmedfor.asp>

(Hämtad 2007-11-20)

Vetenskapsrådet

http://www.vr.se/download/18.6b2f98a910b3e260ae28000360/HS_15.pdf

(Hämtad 2007-11-20)

Bilaga 1.

Till dig som har lång erfarenhet av förskoleverksamheten!

För de yngsta barnen har olika verksamhetsformer existerat i över 100 år. Allteftersom samhället har förändrats har även behovet av barnomsorg ökat. Detta har lett till att barnomsorgen har tvingats utvecklas utifrån de krav som samhället har ställt på verksamheten. Förskolläraryrket har gått från att vara ett riktigt lågstatusyrke där hela den så kallade verksamheten bestod av barnpassning. Vi anser att det är viktigt att ha kännedom om yrkeshistorien så att vi vet vad vi går ifrån, och så att vi vet att vi hela tiden strävar framåt. Vi menar att det är viktigt att kunna se tillbaka på historien så att vi hela tiden lär oss och utvecklas. Förskollärare har nu mera ett mer utvecklat ansvarstagande och ett mer utarbetat och utagerat pedagogiskt förhållningssätt.

Vi skriver vårt examensarbete som handlar om förskolans framväxt och utveckling. Vi behöver just din erfarenhet för att kunna klargöra skillnader mellan den tidigare barnverksamheten och dagens förskoleverksamhet. Vi riktar oss till personal med lång erfarenhet inom förskolan. Vi kommer att skicka denna enkät till ett antal olika förskolor inom Skåne.

Ditt deltagande i undersökningen är självklart frivilligt, men eftersom detta är ett forskningsprojekt på Högskolan Kristianstad om ett mycket intressant och relevant ämne, hoppas vi på ett stort deltagarantal. Det är även viktigt för undersökningen att just Du besvarar frågorna så utförligt som möjligt.

Dina svar kommer att behandlas helt anonymt! Svaren kommer inte att gå att spåras tillbaka till dig!

Trots att vi orsakar dig ett visst besvär hoppas vi att du vill hjälpa oss att öka våra kunskaper kring betydelsen av förskolans framväxt och utveckling. På grund av tidsbrist behöver vi dina svar senast **Tisdagen den 27 november** för att kunna bearbeta och sammanställa.

Tack på förhand för din medverkan!

Helene Focklin & Caroline Carlsson

Högskolan Kristianstad

Bilaga 2.

Enkät

1. Jag är   Kvinna   Man
2. Ålder   40-45   46-50   51-55   56-60   61-65
3. Antal år i förskoleverksamhet _____
4. Vad har du för utbildning? _____
5. Hur skulle du beskriva den första barnverksamheten som du arbetade i och hur skulle du beskriva dagens förskoleverksamhet?
6. Vilka var ditt och dina kollegors viktigaste syfte i verksamheten, och vilka är det idag?
7. Vilka styrdokument var aktuella då?
8. Såg du på ditt yrke och din yrkesroll som professionella? Hur ser du på det idag?
9. Vad skiljer dina nuvarande arbetsuppgifter från dem du hade när du började inom barnverksamheten?
10. Vilka, bedömer du, är de största skillnaderna mellan den nuvarande verksamheten och föregångaren till denna (dagem)?
11. Vilka syften låg till grund för dåtidens daghem och vilka syften ligger till grund för förskolan idag?
12. På vilket sätt har er fostranderoll förändrats, då jämfört med nu?
13. Har barnen förändrats från förr och nu? (Hur?)
14. Hur skulle du vilja förbättra förskollärarens arbetssituation? Ge förslag!
15. Har du något du vill tillägga utöver dessa frågor?

Tack för din medverkan!